

RAIMO BLOM, TOMI KANKAINEN & HARRI MELIN

Jakaantunut Suomi

RAPORTTI ISSP 2009 SUOMEN AINEISTOSTA.

YHTEISKUNTATIETEELLINEN
TIETOARKISTO

RAIMO BLOM, TOMI KANKAINEN & HARRI MELIN

Jakaantunut Suomi

RAPORTTI ISSP 2009 SUOMEN AINEISTOSTA

YHTEISKUNTATIETEELLISEN TIETOARKISTON JULKAISUJA 10, 2012

Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 10
Raimo Blom, Tomi Kankainen & Harri Melin (2012).
Jakaantunut Suomi. Raportti ISSP 2009 Suomen aineistosta.

Julkaisija: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto
Tampereen yliopisto

Käyntiosoite: Åkerlundinkatu 5 B, 4. krs Tampere
Postiosoite: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto
33014 Tampereen yliopisto

Puhelin: (040) 190 1432
Faksi: (03) 343 9088
Sähköposti: fsd@uta.fi
Internet: <http://www.fsd.uta.fi>

Myynti: Tiedekirjakauppa TAJU
Käyntiosoite: Kalevantie 5, Tampere
Puhelin: (040) 190 9800
Faksi: (03) 215 9009
Sähköposti: taju@uta.fi
Internet: <http://granum.uta.fi>

ISSN 1459-8906
ISBN 978-951-44-8866-5 (painettu julkaisu)
ISBN 978-951-44-8867-2 (PDF-julkaisu)

Graafinen suunnittelu
Redflow Inc. / Joona Ryödi

Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print
Tampere 2012

Esipuhe

Suomi on osallistunut International Social Survey Programme (ISSP) -tutkimusohjelmaan vuodesta 2000. ISSP on 45 maan yhteinen yhteiskuntatieteellinen tutkimusohjelma. Sen vuosittaiset tutkimukset käsittelevät monipuolisesti yhteiskuntaelämän erialueita. ISSP:n periaatteena on tuottaa teknisesti korkeatasoisia ja vertailtavuudeltaan ensiluokkaisia tutkimusaineistoja.

Suomessa tutkimukset toteutetaan Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston, Tilastokeskuksen ja Tampereen yliopiston yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikön yhteistyönä. ISSP-aineistoja käytetään aktiivisesti tutkimus- ja opetustarkoituksiin monissa Suomen yliopistoissa. Aineistoja hyödynnetään myös opinnäytetöiden empiirisinä aineistoina. Tutkijoille ISSP tarjoaa monipuolisia vertailuaineistoja, ja monista tutkimusteemoista on mahdollista tehdä myös ajallista vertailua.

Vuoden 2009 ISSP-tutkimus käsittelee yhteiskunnallista eriarvoisuutta. Kyse on jo neljänestä samaa teemaa koskevasta vertailuaineistosta. Tosin Suomessa eriarvoisuusaineisto koottiin nyt vasta ensimmäistä kertaa. Kysymys eriarvoisuudesta on monin tavoin ajankohtainen. Suomessa on kannettu huolta muun muassa tuloerojen kasvusta, huono-osaisuudesta ja hyvinvoinnin alueellisista eroista. Aineisto tarjoaa suomalaisille tutkijoille erinomaisen mahdollisuuden laajoihin kansainvälisiin vertailuihin. 35 maata käsittelevä vertailuaineisto on ollut tutkijoiden käytössä vuoden 2011 lopusta lähtien. Lisäksi Suomen aineistoon on lisätty työelämän valta- ja auktoriteettisuhteita koskevia kysymyksiä. Ne mahdollistavat myös systemaattisen luokka-analyysin toteuttamisen.

Jakaantunut Suomi käsittelee yhteiskunnallista eriarvoisuutta mittaavan vuoden 2009 ISSP-kyselyn keskeisiä tuloksia. Tutkimuksen empiirinen aineisto on koottu syksyllä 2009, ja aineisto on saatavilla tietoarkistosta (aineistonumero FSD2514). Raportin ovat laatineet professori Harri Melin (Tampereen yliopisto), professori Raimo Blom (Tampereen yliopisto) ja tutkijatohtori Tomi Kankainen (Jyväskylän yliopisto). Osoitamme lämpimät kiitoksemme Yhteiskuntatieteelliselle tietoarkistolle teknisestä tuesta ja raportin julkaisemisesta.

Tampereella 17.1.2012

Harri Melin

Raimo Blom

Tomi Kankainen

Sisällysluettelo

1	Johdanto	7
2	Luokkasamastuminen	8
	<i>Yhteiskuntakuva</i>	9
	<i>Elämässä menestyminen</i>	10
3	Sosiaalinen liikkuvuus	14
	<i>Puoluekanta, tulot, varallisuus ja yhteiskuntaluokka</i>	16
4	Yhteiskunnallisten ristiriitojen kokeminen	18
5	Yhteiskuntaluokka, tulot ja varallisuus	24
6	Johtopäätökset	28
	Liite 1. ISSP-tutkimusohjelman kuvaus	31
	Liite 2. Vuoden 2009 kyselylomake	32
	Kirjallisuus ja tutkimusaineisto	52

1 Johdanto

Amerikkalainen politiikan tutkija Robert Reich (esim. Reich 2008) on pohtinut monissa kirjoissaan Yhdysvaltain talousnäkymiä syvän taantuman jälkeen. Reich ilmaisee huolensa yhteiskunnallisen eriarvoisuuden kasvusta. Yhä harvemmat omistavat yhä enemmän ja yhä useampi on vailla kelvollisia elämän edellytyksiä. Yhdysvalloissa tulonjako on aina ollut epätasainen. Etenkin kaikkein rikkaimpien osuus kaikista tuloista on ollut huomattavasti suurempi kuin vaikkapa Suomessa. Vauraimmat amerikkalaiset eristäytyvät ja pakenevat muuta yhteiskuntaa omiin yhteisöihinsä, joissa heidän ei tarvitse kohdata tavallisen rahvaan arkea. Reich näkee tällaisen kehityksen huolestuttavana. Mitä on tapahtumassa demokratialle? Kuka kantaa vastuun tulevaisuudesta?

Reichin analyysi on karua luettavaa, rikkaiden pieni vähemmistö kahmii kaiken vaurauden ja jättää suuren enemmistön nuolemaan näppejään. Samalla koko kansakunnan hyvinvointi vaarantuu. Mutta entä Suomi, eihän Suomi ole Amerikka. Suomi on pohjoismainen hyvinvointivaltio, meillä ei käy näin. Ikävästi näyttää kuitenkin siltä, että Suomi on hyvää kyytiä seuraamassa Amerikan kehitystä. Eriarvoisuus suomalaisessa yhteiskunnassa on kasvanut merkittävästi koko 2000-luvun. Kyse ei ole vain tuloerojen kasvusta. Eriarvoisuuden kasvu koskee kaikkia elinolojen osatekijöitä.

Eriarvoisuutta ei välttämättä aina nähdä kielteisenä asiana. Brittiläisen sosiologin Lucinda Plattin mukaan (2011, 9) yhteiskunnallisessa keskustelussa eriarvoisuutta on perusteltu monin tavoin. Keskustelussa on käytetty muiden muassa seuraavia perusteita: Ensiksi eriarvoisuus mahdollistaa ihmisille kykyjensä ja mahdollisuuksien täysmittaisen hyödyntämisen. Toiseksi se painottaa vapautta, jota monesti pidetään kaikkein tärkeimpänä arvona. Kolmanneksi eriarvoisuus nostaa esiin mahdollisuuksien tasa-arvon ja huomioi ihmisten väliset erot, sillä me kaikki tiedämme, että ihmisten kesken on eroja lahjakkuudessa ja kyvykkyydessä. Se luo kannustimia, ihmiset ovat motivoituneita kohentamaan omaa asemaansa. Ero hyväosaisten ja huono-osaisten välillä ei ole ongelma niin kauan kuin huono-osaisten asema ei heikkene. Lopulta markkinoiden tehokas toiminta edellyttää erojen sallimista.

Eriarvoisuutta koskevissa pohdinnoissa on tehtävä ero yksilöiden ja ryhmien välillä. Yksilöiden välistä eriarvoisuutta voivat selittää monet tekijät ja osa niistä voi olla ymmärrettäviä ja hyväksyttäviä. Sen sijaan kaikki sellainen, joka tuottaa järjestelmällisesti ryhmien välistä eriarvoisuutta on epäoikeutettua ja edellyttää keskustelua tehdyistä poliittisista ja taloudellisista ratkaisuista.

Suomessa keskustellaan vilkkaasti yhteiskunnallisista jaoista. Eurooppaa koetteleva velkakriisi, talouskasvun hiipuminen ja samaan aikaan kasvavat tulo- ja varallisuuserot ovat kirjoittaneet kärkeäitäkin puheenvuoroja yhteiskunnan kahtiajaosta tai arjen ehtojen eriarvoistumisesta.

Yhteiskunnallinen eriarvoisuus on aina ollut yksi keskeisiä sosiologisen ja sosiaalipoliittisen tutkimuksen osa-alueita. Eriarvoisuutta on lähestytty monista näkökulmista. Perinteisessä luokkatutkimuksessa huomiota on kiinnitetty omistussuhteisiin sekä työelämän valta- ja auktoriteettisuhteisiin. Sosiaalipolitiikassa taas tutkimuksen kohteena ovat olleet muiden muassa hyvinvoinnin jakautuminen tai köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien analysointi.

Vuoden 2009 ISSP-tutkimuksen teemana oli yhteiskunnallinen eriarvoisuus. Kyse oli jo kolmannelta eriarvoisuutta käsitelleestä aineistonkeruusta. Suomessa koottiin ensimmäinen aihepiiriä käsitellyt aineisto. Tutkimuksen kyselylomakkeella eriarvoisuutta lähestyttiin monialaisesti. Vastaajilta kysyttiin heidän näkemyksiään tulonjaosta ja sen oikeudenmukaisuudesta, arviota omasta yhteiskunnallisesta asemasta tai kotona olevien kirjojen määrää. Tutkimuksessa pureuduttiin myös kotitalouksien omistuksiin. Vastaajilta kysyttiin arvioita heidän asuntonsa arvosta ja heidän arvopaperi- ja pankkitalletustensa määrästä. Näin tutkimuksessa on mahdollista analysoida eriarvoisuutta koskevia asenteita ja eri väestöryhmien tosiasiallisia eroja. Lomakkeen palauttaneita vastaajia oli 880 (vastausprosentti 35,5).

2 Luokkasamastuminen

Eriarvoisuus Suomessa -lomakkeessa pyydettiin vastaajaa kertomaan, mihin yhteiskuntaluokkaan hän katsoo kuuluvansa. Kiinnostavinta on verrata objektiivista luokka-asemaa ja luokkasamastumista. Johtajat ja asiantuntijat ovat kärjessä keskiluokkaan ja ylempään keskiluokkaan samastumisessa (taulukko 1). He tiedostavat asemansa varsin hyvin, sillä suuri enemmistö heistä samastuu keskiluokkaan tai ylempään keskiluokkaan. Ylempään keskiluokkaan samastuminen on molemmissa alle kolmannes eli 29 prosenttia.

Taulukko 1. Luokka-asema ja luokkasamastuminen (%)

Luokka, johon samastuu	Vastaajan luokka-asema					
	Yrittäjät	Managerit	Työnjohtajat	Asiantuntijat	Ammattitaitoiset työläiset	Ammattitaidottomat työläiset
Työväenluokka	8	11	9	6	30	43
Alempi keskiluokka	25	6	17	12	10	22
Keskiluokka	38	54	53	49	48	30
Ylempi keskiluokka	29	29	21	33	13	5

Kiinnostavaa on myös havaita, että ammattitaitoiset työläiset katsovat kuuluvansa keskiluokkaan. Heidän kohdallaan noin 60 prosenttia katsoo kuuluvansa vähintään keskiluokkaan. Työläisiin heistä samastuu vajaa kolmannes (30 prosenttia). Myös ammattitaidottomista työläisistä alle puolet eli 43 prosenttia katsoo kuuluvansa työväenluokkaan. Kun myös yrittäjistä enemmistö katsoo kuuluvansa keskiluokkaan, voidaan sanoa että luokkasamastumisen valossa Suomi on selvän keskiluokkainen yhteiskunta.

Ammatissa toimimattomien ryhmistä työttömät kokevat itsensä työväenluokkaisimmaksi, opiskelijat taas kokevat itsensä ennakoivaa sosiaalistumista harjoittaen kaikkein keskiluokkaisimmaksi. Eläkeläisistä puolet samastuu työväenluokkaan tai alempaan keskiluokkaan.

Muista taustamuuttujista voi todeta, että sukupuolten välillä ei ole eroja luokkasamastumisessa ja myös ikäryhmien väliset erot ovat vähäisiä. Selvimmin samastu-

mista erottelee koulutus. Alle opistotutkinnon koulutusta saaneet ovat työväenluokkaisia; akateemisen koulutuksen saaneet ovat taas selvästi muita useammin ylempään keskiluokkaan samastuvia. Tulot ja varallisuus vaikuttavat odotetusti luokkasamastumiseen, mutta kuitenkin vähemmän kuin koulutus. Ehkäpä tulosten motto on: koulutuksella keskiluokkaan, akateemisella koulutuksella ylempään keskiluokkaan. Tähänkin suuri apu olisi varakkaista vanhemmista, joilla on myös sosiaalista ja kulttuurista pääomaa.

Vertailun vuoksi voidaan todeta, että pyydettyä vastaajia sijoittamaan itsensä 1:stä 10:een kulkevalle yhteiskunnallista asemaa kuvaavalle asteikolle, keskimmäiset sijainnit 5–10 kattoivat valta-osan eli 75 prosenttia vastauksista. Tämä melko abstrakti rinnakkaismittaus vahvistaa kuvaa suomalaisten pyrkimyksestä kuulua keskiluokkaan.

Yhteiskuntakuva

Vastaajilta kysyttiin myös arviota yhteiskunnan nykyisestä ja toivotusta yhteiskuntarakenteesta (kysymys 22, s. 40). Vastaajien mielestä nykyinen Suomi oli rakenteeltaan lähinnä jotain kolmesta tyypistä: yhteiskunta, jossa useimmat sijoittuvat keskivaiheille eli kuvio D (36 %), pyramidi, jossa alin kerrostuma oli jonkin verran kapeampi kuin kaksi ylemmistä eli kuvio C (33 %) ja pyramidi eli kuvio B (24 %). B ja C molemmat kuvaavat yhteiskuntaa pyramidimaisesti. Voidaan siis sanoa, että enemmistö suomalaisista pitää suomalaista yhteiskuntaa selvän hierarkkisenä (yhteensä 57 prosenttia) verrattuna niihin, jotka näkevät sen varsin keskivaiheille painottuneena (36 prosenttia).

Kun verrataan käsityksiä nykyisestä yhteiskunnasta siihen, mikä tilanteen pitäisi suomalaisten mielestä olla, ero on varsin suuri. Suomalaiset haluavat tasaisempaa yhteiskuntarakennetta, joko keskeltä leveää, keskelle painottunutta yhteiskuntaa tai huipulta leveää ja pohjalta kapeaa yhteiskuntaa. Yhteensä tällaista asemiltaan tasarvoista yhteiskuntaa toivoo 67 prosenttia suomalaisista. Ero käsityksiin nykyisestä yhteiskunnasta on suuri eli peräti 50 prosenttia. On helppo päätellä, että nykymuotoinen yhteiskunta ei vastaa suomalaisten toiveita. Nykyinen yhteiskunta on suomalaisten mielestä selvästi rakenteeltaan liian hierarkkinen ja liian eriarvoinen.

Tulokset osoittavat, että suomalaisten näkemykset ovat suhteellisen samanlaiset. Johtajat katsovat nykyisen yhteiskuntarakenteen jonkin verran muita useammin pyramidiksi, joka on alhaalta kavennut. Työnjohtajat ja asiantuntijat taas pitävät nykyistä suomalaista yhteiskuntaa rakenteeltaan keskeltä leveänä. Myös ikäryhmien välillä on suhteellisen selviä eroja yhteiskuntakuviissa. Yli 60-vuotiaat näkevät yhteiskunnan selvästi muita useammin pyramidina, nuorin ikäryhmä eli alle 30-vuotiaat taas muita harvemmin pyramidina. Myös tuloilla ja asuntovarallisuudella näyttää olevan vaikutusta yhteiskuntakuvaan. Ylin tuloryhmä ja korkeimman asuntovarallisuuden omistavat näkevät nyky-yhteiskunnan muita useammin keskeltä leveänä rakenteena.

Luokkaerot toivotun yhteiskuntarakenteen suhteen ovat varsin pienet. Kaikissa luokkaryhmissä suuri enemmistö toivoo keskeltä leveää, asemiltaan tasarakenteista yhteiskuntaa. Muiden ryhmäerottelujen valossa naiset ja työttömät toivovat keskeltä leveää yhteiskuntaa muita useammin.

Elämässä menestyminen

Eriarvoisuustutkimuksessa kysyttiin ”kuinka tärkeitä seuraavat asiat ovat mielestäsi elämässä menestymiselle?” Seuraavassa kerrotaan suomalaisten käsityksistä siitä, miten tärkeitä jotkin asiat ovat elämässä menestymiselle.

Ensiksi katsotaan suomalaisten mielipiteitä siitä, miten tärkeä asia varakas perhetausta on elämässä menestymiselle. Enemmistö vastaajista ei pidä varakasta perhetaustaa kovin tärkeänä tai ei ollenkaan tärkeänä (taulukko 2). Niitä, jotka pitävät perhetaustaa vähintään melko tärkeänä, on 31 prosenttia.

Taulukko 2. Kuinka tärkeitä seuraavat asiat ovat mielestäsi elämässä menestymiselle: varakas perhetausta? (%)

	Täysin välttämätön	Erittäin tärkeä	Melko tärkeä	Ei kovin tärkeä	Ei lainkaan tärkeä
Kaikki	1	5	25	47	21
Miehet	1	7	28	46	18
Naiset	1	4	21	50	24
–30 vuotta	1	4	22	46	27
31–40 vuotta	2	8	19	50	21
41–50 vuotta	1	3	29	48	19
51–60 vuotta	1	6	27	43	23
Yli 60 vuotta					
Ei amm. koulutusta	1	7	26	45	21
Ammattikoulu/kurssi	3	6	21	49	21
Opistotutkinto/ammk.	0	6	24	47	23
Akateeminen	0	2	27	53	18
Työssä	0	6	24	48	22
Työtön	2	9	32	36	21
Opiskelija	2	2	21	50	25
Eläkeläinen	2	4	27	50	17
Yrittäjät	0	0	38	54	8
Managerit	0	9	15	64	12
Työnjohtajat	0	2	24	51	23
Asiantuntijat	0	4	26	52	18
Ammattitaitoiset työläiset	1	4	25	49	21
Ammattitaidottomat työläiset	2	5	25	42	26
Valtio/kunta	1	4	22	48	25
Yritys	1	7	25	47	20
Muu työnantaja	0	7	30	41	22
Alin tulokvartiili (0–1200)	2	6	26	45	21
Toiseksi alin (1201–2000)	2	4	27	47	20
Toiseksi ylin (2001–3000)	1	6	21	48	24
Ylin tulokvartaali (yli 3000)	0	4	24	53	19
Ei ole asuntovarallisuutta	3	5	26	41	25
1–45000 euroa	0	6	22	44	28
45000–100000	1	5	25	50	19
100000–150000	1	6	24	54	15
150000–200000	2	6	17	57	18
Yli 200000 euroa	0	2	30	50	18
Ei ole osakevarallisuutta	4	4	28	43	21
1–5000 euroa	1	3	23	45	28
5000–10000	0	9	42	29	20
10000–25000	2	8	22	54	14
25000–40000	0	7	21	55	17
40000–80000	0	6	27	46	21
yli 80000 euroa	2	3	26	50	19

Luokkaerot perhetaustan tärkeyden arvioinnissa ovat melko pieniä. Jos katsotaan varakasta perhetaustaa erittäin tärkeänä pitävien osuutta, kärjessä ovat managerit. Jos taas katsotaan perhetaustaa melko tärkeänä tai tätä tärkeämpänä pitävien yhteismäärää, kärkeen sijoittuu yrittäjien ryhmä 38 prosentilla. Toisena tulevat 30 prosentin tasolla asiantuntijat ja molemmat työläisryhmät.

Ammatissa toimimattomien ryhmien väliset erot ovat edellä kuvattua suurempia. Selvästi tärkeimpänä varakasta perhetaustaa elämässä menestymisen kannalta pitävät työttömät. Heidän kohdallaan varakasta perhetaustaa melko tärkeänä tai sitä tärkeämpänä pitävien osuus on 43 prosenttia. Sitten tulevat eläkeläiset (33 %) ja opiskelijat (25 %). Tulokset tuntuvat ymmärrettäviltä kyseisten ryhmien tilanteen kannalta.

Muista taustatekijöiden mukaisista eroista voi todeta, etteivät ne ole kovin suuria. Miehet pitävät varakasta perhetaustaa jonkin verran tärkeämpänä kuin naiset elämässä menestymiselle. Tulotaso vaikuttaa hiukan kyseisiin arvioihin. Varallisuuden mukaiset erot eivät ole suoraviivaisesti vaihtelevia. Esimerkiksi osakevarallisuuden kohdalla melko alhaisen varallisuuden ryhmä, eli 5 000–10 000 euroa osakeita omistavat, ovat selvästi eniten varakasta perhetaustaa melko tärkeänä tai sitä tärkeämpänä pitäviä.

Seuraavaksi tarkastellaan, kuinka tärkeänä hyvää koulutusta pidetään elämässä menestymiselle (taulukko 3). Koulutuksen näkee elämässä menestymiselle tärkeänä selvästi suurempi osa suomalaisista kuin edellä käsitellyn varakkaan perhetaustan. Enemmistö eli 53 prosenttia pitää hyvää koulutusta täysin välttämättömänä tai erittäin tärkeänä. Jos tähän lisätään vielä koulutusta ”melko tärkeänä” pitävät, prosenttiluku on peräti 91. Suomalaiset siis todella uskovat siihen, että tie menestykseen kulkee hyvän koulutuksen kautta.

Hyvän koulutuksen tärkeyden arvioinnissa on ryhmien välisiä eroja. Luokkaryhmistä kärjessä ovat asiantuntijat ja johtajat. Näissä ryhmissä omaa hyvää koulutusta pitää täysin välttämättömänä tai erittäin tärkeänä 70 ja 63 prosenttia. Vastaavat luvut ovat pienimmät yrittäjien (37 prosenttia) ja työnjohtajien (40 prosenttia) ryhmissä. Ammatissa toimimattomien ryhmistä kärjessä on opiskelijat (70 prosenttia). Mutta myös työttömät (57 prosenttia) ja eläkeläiset (52 prosenttia) näkevät koulutuksen tärkeänä.

Seuraavaksi katsotaan, missä määrin kova työnteko nähdään tärkeänä elämässä menestymiselle. Tulokset osoittavat, että kovaa työntekoa pidetään vielä koulutustakin tärkeämpänä elämässä menestymisessä (taulukko 4). Kovaa työntekoa täysin välttämättömänä tai erittäin tärkeänä pitäviä on koko aineistosta 62 prosenttia. Jos tähän lisätään sitä melko tärkeänä pitävien osuus, prosenttiluku on peräti 94. Olemme edelleen työetiikan maa.

Yhteiskuntaryhmien väliset erot ovat pieniä. Pääasia on, että kaikissa ryhmissä enemmistö pitää kovaa työtä tärkeänä. Yrittäjät ja managerit ovat luokkaryhmistä kärjessä 69 ja 71 prosentilla. Mutta ammattitaidottomien työläistenkin vastaava luku on 60 prosenttia.

Taulukko 3. Kuinka tärkeitä seuraavat asiat ovat mielestäsi elämässä menestymiselle: oma hyvä koulutus? (%)

	Täysin välttämätön	Erittäin tärkeä	Melko tärkeä	Ei kovin tärkeä	Ei lainkaan tärkeä
Kaikki	9	44	38	7	2
Miehet	10	43	38	8	1
Naiset	9	46	37	6	2
–30 vuotta	9	48	38	4	1
31–40 vuotta	10	44	42	3	1
41–50 vuotta	5	51	36	7	1
51–60 vuotta	12	39	39	9	1
Yli 60 vuotta	10	41	36	9	4
Ei amm. koulutusta	8	36	39	13	4
Ammattikoulu/kurssi	8	39	43	9	1
Opistotutkinto/ammk.	8	47	42	3	0
Akateeminen	14	58	25	2	1
Työssä	8	44	41	6	1
Työtön	13	44	33	10	0
Opiskelija	9	60	28	2	1
Eläkeläinen	11	41	33	11	4
Yrittäjät	4	33	57	4	2
Managerit	9	54	37	0	0
Työnjohtajat	4	36	54	6	0
Asiantuntijat	16	54	28	2	0
Ammattitaitoiset työläiset	8	50	35	6	1
Ammattitaidottomat työläiset	7	43	40	8	2
Valtio/kunta	8	46	37	8	1
Yritys	10	42	39	7	2
Muu työnantaja	13	45	30	8	4
Alin tulokvartiili	8	40	37	11	4
Toiseksi alin	6	39	48	6	1
Toiseksi ylin	8	50	35	6	1
Ylin tulokvartaali	11	51	33	4	1
Ei ole asuntovarallisuutta	10	44	39	5	2
1–45000 euroa	6	40	46	7	1
45000–100000	6	45	41	6	2
100000–150000	12	50	31	6	1
150000–200000	6	51	35	6	2
Yli 200000 euroa	12	40	39	8	1
Ei ole osakevarallisuutta	5	45	41	7	2
1–5000 euroa	4	42	45	7	2
5000–10000	5	44	45	5	2
10000–25000	9	56	30	5	0
25000–40000	11	39	39	8	3
40000–80000	12	46	34	8	0
yli 80000 euroa	16	44	33	5	2

Kokonaisuudessaan edellä esitetyistä suomalaisten käsityksistä elämässä menestymiselle keskeisistä tekijöistä piirtyy selvä tulos. Tärkein asia menestyksen kannalta on kova työnteko. Selvänä kakkosena ja varsin tärkeänä tulee toisella sijalla hyvä koulutus. Sen sijaan varakkaalla perhetaustalla ei suomalaisten mielestä ole paljontaan merkitystä.

Taulukko 4. Kuinka tärkeitä seuraavat asiat ovat mielestäsi elämässä menestymiselle: kova työnteke? (%)

	Täysin välttämätön	Erittäin tärkeä	Melko tärkeä	Ei kovin tärkeä	Ei lainkaan tärkeä
Kaikki	16	46	32	5	1
Miehet	19	45	31	4	1
Naiset	13	48	32	5	1
–30 vuotta	22	39	35	4	0
31–40 vuotta	18	58	19	3	2
41–50 vuotta	16	51	28	4	1
51–60 vuotta	15	43	35	7	1
Yli 60 vuotta	11	45	38	4	2
Ei amm. koulutusta	18	39	37	5	1
Ammattikoulu/kurssi	17	46	30	6	1
Opistotutkinto/ammk.	14	52	30	3	1
Akateeminen	16	50	32	1	1
Työssä	17	50	28	5	0
Työtön	17	52	29	2	0
Opiskelija	22	38	35	5	0
Eläkeläinen					
Yrittäjät	8	61	27	4	0
Managerit	26	45	23	6	0
Työnjohtajat	15	53	26	4	2
Asiantuntijat	17	46	33	4	0
Ammattitaitoiset työläiset	15	51	32	1	1
Ammattitaidottomat työläiset	12	48	33	6	1
Valtio/kunta	11	45	37	5	2
Yritys	17	50	28	5	1
Muu työnantaja	26	42	30	0	2
Alin tulokvartiili	13	40	41	4	2
Toiseksi alin	14	45	34	5	2
Toiseksi ylin	14	53	27	5	1
Ylin tulokvartaali	21	52	26	1	0
Ei ole asuntovarallisuutta	22	39	35	3	1
1–45000 euroa	13	48	29	6	4
45000–100000	15	53	28	4	0
100000–150000	12	48	36	4	0
150000–200000	18	53	24	5	0
Yli 200000 euroa	14	52	33	1	0
Ei ole osakevarallisuutta	18	41	33	7	1
1–5000 euroa	14	49	32	4	1
5000–10000	14	49	32	3	1
10000–25000	11	52	34	2	1
25000–40000	8	55	34	3	0
40000–80000	21	39	33	5	2
yli 80000 euroa	19	47	30	4	0

Suomalaisten mielipiteitä voi myös arvostella ainakin siinä suhteessa, että koulutus-
tutkijoiden tulokset kertovat varsin selvästi, että vanhempien ja kotien varakkuuserot
ovat selviä ja tähän kytkeytyvät varsin usein erot myös sosiaalisessa ja kulttuurisessa
pääomassa (sosiaalista ja kulttuurista pääomaa koskevasta eriarvoisuudesta Suo-
messä, ks. Sanaksenaho 2006). Tästä syystä perhetaustalla on edelleen melkoinen
merkitys saadun koulutuksen tason ja pituuden kannalta. (Kivinen & Rinne 1995,
Kivinen et al 2001, Naumanen & Silvennoinen 2010).

3 Sosiaalinen liikkuvuus

Suuren 1960-luvun rakennemuutoksen jälkeen sosiaalinen liikkuvuus väheni kohti vuosituhannen vaihdetta ja suomalainen yhteiskunta muuttui jäykistyneemmäksi kuin aikaisemmin. Sosiaalisen liikkuvuuden näkökulmasta tämä on tarkoittanut käytännössä sitä, että niin sanottuun keskiluokkaan on rekrytoiduttu aikaisempaa useammin keskiluokasta. (Blom & Melin 2002.)

Sosiaalista liikkuvuutta on kahta tyyppiä. Uraliikkuvuus koskee vastaajan työuran aikana tapahtuneita siirtymiä. Sukupolvittaisella liikkuvuudella tarkoitetaan eroja vastaajan ja tämän vanhemman ammateissa tai ammattiasemissa. Uraliikkuvuutta mitattiin eriarvoisuuskyselyssä tiedustelemalla, mikä oli vastaajan ammatti ensimmäisessä työpaikassa ja mikä on hänen nykyinen ammatinsa.

Uraliikkuvuus näyttää olevan suhteellisen maltillista. Ensimmäisessä työpaikassaan työntekijänä olleista 59 prosenttia on myös nykyään samassa asemassa (taulukko 5). Työntekijänä aloittaneista joka neljäs on johtavassa asemassa oleva ylempi toimihenkilö tai ylempi toimihenkilö. Vastaavasti korkeammassa asemassa työuransa aloittaneet ovat säilyttäneet asemansa.

Taulukko 5. Työuran sisäinen liikkuvuus: ensimmäisestä ammatista nykyiseen (%)

Nykyinen ammatti	Ammatti ensimmäisessä työpaikassa				
	Johtavassa asemassa oleva ylempi toimihenkilö	Ylempi toimihenkilö	Alempi toimihenkilö	Työntekijä	N
Johtavassa asemassa oleva ylempi toimihenkilö	80	12	11	9	81
Ylempi toimihenkilö	10	82	25	16	274
Alempi toimihenkilö	10	3	53	16	171
Työntekijä	0	3	11	59	180
N	10	215	228	253	706

Koulutus toimii (oletusten mukaisesti) keskeisenä uraliikkuvuuden moottorina. Työntekijänä kyselyhetkellä toimivista 42 prosentilla ei ole ammatillista koulutusta ja 46 prosentilla on suoritettu ammattikoulu tai -kurssi. Työntekijänä uransa aloittaneista jossain vaiheessa akateemisen koulutuksen hankkineista tai opistotason tai ammattikorkeakoulun käyneistä lähes 60 prosenttia toimii vähintään ylempänä toimihenkilönä. Työntekijänä uransa aloittaneista ammattikoulun käyneistä tähän asemaan on edennyt 19 prosenttia.

Työntekijänä aloittaneet miehet (66 %) ovat naisia useammin myös nykyään samassa asemassa. Naisilla siirtymä tapahtuu miehiä todennäköisemmin työntekijästä alemmaksi toimihenkilöksi (35 %). Tämä johtuu ainakin osittain sukupuolittuneista työmarkkinoista.

Sukupolvien välistä liikkuvuutta tutkittiin selvittämällä vastaajien sosiaalista liikkuvuutta sekä vertaamalla heidän vanhempansa ja omaa ammattiasemaansa. Liikkuvuutta kartoitettiin pyytämällä vertaamaan nykyistä työtä työhön, jota isä teki vastaajan ollessa 15-vuotias (taulukko 6). Vajaa puolet vastanneista kokee asemansa olevan paljon korkeampi (11 %) tai korkeampi (34 %) kuin isänsä ja noin kolmannes, että

Taulukko 6. Vertaa nykyistä työtäsi työhön, jota isäsi teki ollessasi 15-vuotias. Onko oma ammattiasemasasi mielestäsi...? (%)

Paljon korkeampi kuin isäsi ammattiasema oli	11
Korkeampi	34
Suunnilleen samalla tasolla	32
Alempi	12
Paljon alempi kuin isäsi ammattitaso oli	5
En ole koskaan ollut työssä	2
Ei tietoa	4

on suunnilleen samalla tasolla. Melko harva tuntee ammatillisen asemansa isänsä asemaa huonommaksi (17 %).

Miesten ja naisten kokemukset eivät eroa toisistaan. Nuoremmat ikäluokat sen sijaan kokevat muita useammin olevansa isäänsä huonommassa ammatillisessa asemassa. Alle 30-vuotiaista näin ilmoittaa 30 prosenttia. Osittain tämä selittyy nuorten uravaiheella, mutta toisaalta 31–40-vuotiastakin joka neljäs kokee asemansa isäänsä huonommaksi. Osittain tämä heijastanee sitä edellä mainittua seikkaa, että 1960-luvun rakennemuutoksen jälkeen sosiaalinen liikkuvuus vähentyi, mutta mahdollisesti ennen kaikkea 1990-luvun taloudellisen laman vaikutuksia lisääntyneine epävarmuuksineen ja pätkätoineen. Juuri 31–40-vuotiaat kuuluivat siihen ikäryhmään, joka valmistui oppilaitoksista muuttuneeseen työelämään.

Sukupolvien välisestä liikkuvuudesta saa tarkemman kuvan vertaamalla vanhemman ammattia vastanneen ammatteihin. Tässä tarkastelussa keskitytään vertailemaan isän ja vastaajan ammattiasemia. Tulokset osoittavat, että isän ammattiasema on selvässä yhteydessä niin vastaajan ensimmäiseen kuin nykyiseen ammattiasemaan, joskin siirtymiäkin toki on tapahtunut (taulukko 7 & 8).

Taulukko 7. Sukupolvien välinen liikkuvuus: isän ammatti vastaajan ollessa 15-vuotias ja vastaajan ammatti ensimmäisessä työpaikassa (%)

Ammatti ensimmäisessä työpaikassa	Isän ammatti vastaajan ollessa 15-vuotias				
	Johtavassa asemassa oleva ylempi toimihenkilö	Ylempi toimihenkilö	Alempi toimihenkilö	Työntekijä	N
Johtavassa asemassa oleva ylempi toimihenkilö	6	2	0	1	11
Ylempi toimihenkilö	35	47	28	24	209
Alempi toimihenkilö	31	27	32	34	218
Työntekijä	28	24	40	41	240
N	97	145	43	393	678

Jos isän ammattiasema oli työntekijä vastaajan ollessa 15-vuotias, ensimmäisen työpaikan ammattiasema on ollut 75 prosentilla työntekijä tai alempi toimihenkilö. Aivan samansuuntainen tilanne on, jos isä on toiminut alempana toimihenkilönä. Asia muuttuu jonkin verran työuran aikana niin, että tapahtuu liikettä näistä asemista ylemmiksi toimihenkilöiksi, pääosin koulutuksen kautta. Kuitenkin edelleen nykyi-

sessäkin ammatissa reilusti yli puolet asettuu kutakuinkin samaan ammatilliseen asemaan kuin työntekijänä tai alempana toimihenkilönä ollut isänsä.

Isän korkean ammatillisen aseman vaikutus ei näy (määrällisesti) niin selvästi korkeana asemana ensimmäisessä työpaikassa, koska harvan urakehitys on voinut sitä mahdollistaa. Erot ovat kuitenkin selvät. Vähintään ylempinä toimihenkilöinä toimineiden lapset ovat suhteellisesti muita useammin näissä asemissa jo heti uran alussa. Kehitys jatkuu samansuuntaisena, kun tarkastellaan nykyistä ammattiasemaa. Noin 65 prosenttia niistä, joiden isä oli toiminut johtavassa asemassa, on nykyään vähintään ylempi toimihenkilö.

Taulukko 8. Sukupolvien välinen liikkuvuus: isän ammatti vastaajan ollessa 15-vuotias ja vastaajan nykyinen ammatti (%)

Nykyinen ammatti	Isän ammatti vastaajan ollessa 15-vuotias				
	Johtavassa asemassa oleva ylempi toimihenkilö	Ylempi toimihenkilö	Alempi toimihenkilö	Työntekijä	N
Johtavassa asemassa oleva ylempi toimihenkilö	19	15	5	9	78
Ylempi toimihenkilö	45	52	37	35	278
Alempi toimihenkilö	20	15	30	27	160
Työntekijä	16	18	28	29	169
N	97	152	43	393	685

Puoluekanta, tulot, varallisuus ja yhteiskuntaluokka

Eriarvoisuuskyselyssä kysyttiin vastaajilta puoluekannasta ”Jos eduskuntavaalit järjestettäisiin nyt, minkä puolueen ehdokasta äänestäisit?” Äänestämättä olisi jättänyt vain noin joka kymmenes, mikä kuvastaa osittain sitä, että kyselytutkimuksiin vastaavat muita todennäköisemmin yleisesti ottaen muutenkin aktiiviset ihmiset. Toiseksi on eri asia vastata kyselyssä äänestävänsä kuin sitten todella äänestää vaalipäivinä. Yhtä kaikki, on kuitenkin kiinnostavaa tarkastella suomalaisten puoluekannasta suhteessa luokka-asemaan ja erilaisiin taustamuuttujiin.

Äänestämättä olisivat jättäneet muita useammin erityisesti opiskelijat, mutta ylimalkaan nuoret sekä matalasti koulutetut (taulukko 9). Tämä on havaittu toistuvasti eri tutkimuksissa (Grönlund ym. 2005; Martikainen ym. 2005). Lisäksi tutkimusten mukaan äänestysaktiivisuus vähentyy työttömyyden myötä ja vähentyminen voimistuu sitä mukaa, kun työttömyys pitkittyy. Myös yhteiskuntaluokalla on havaittu olevan vaikutusta äänestysaktiivisuuteen. (Wass & Wilhelmsson 2009.)

Eriarvoisuuskyselyn mukaan yrittäjistä noin puolet olisi äänestänyt kokoomusta, joka oli myöhemmin vuonna 2011 eduskuntavaaleissa suurin puolue saaden 20,4 prosenttia äänistä. Myös manageereista, työnjohtajista ja asiantuntijoista noin joka kolmas asettui kokoomuksen kannattajaksi. Odotetusti ylimpään tulokvartaaliin kuuluvat ja vähintään 150 000 euroa asuntovarallisuutta omistavat olisivat äänestäneet varsin suurin joukoin (noin 44 %) kokoomusta. Akateemisesti koulutetut olisivat äänestäneet todennäköisimmin kokoomusta (39 %) ja vihreitä (20 %).

Taulukko 9. Kysymyksen ”Jos eduskuntavaalit järjestettäisiin nyt, minkä puolueen ehdokasta äänestäisit?” jakauma erilaisten taustamuuttujien suhteen (%)

	SDP	KESK	KOK	VAS	RKP	VIHR	KD	PS	En äänestäisi
Kaikki	17	13	23	7	5	12	4	10	9
Miehet	18	10	28	8	4	5	2	15	10
Naiset	17	16	18	5	6	19	5	6	8
–30 vuotta	8	9	14	7	9	24	5	12	12
31–40 vuotta	11	10	25	5	4	15	5	12	13
41–50 vuotta	17	10	23	6	4	15	4	14	6
51–60 vuotta	22	13	27	7	4	10	2	7	8
Yli 60 vuotta	23	20	25	8	4	3	4	7	6
Ei amm. koulutusta	19	15	12	12	5	10	4	9	14
Ammattikoulu/kurssi	24	18	13	8	4	6	3	15	10
Opistotutkinto/ammk.	16	9	31	4	4	15	5	9	7
Akateeminen	8	11	39	3	8	20	2	5	5
Työssä	16	12	26	7	5	13	4	10	9
Työtön	22	3	14	22	5	14	3	11	8
Opiskelija	12	10	15	5	3	22	7	10	17
Eläkeläinen	22	20	25	6	5	5	2	10	5
Yrittäjät	2	23	49	0	5	7	0	7	7
Managerit	30	7	33	7	7	7	4	4	0
Työnjohtajat	9	12	34	3	3	9	6	16	6
Asiantuntijat	10	10	36	5	7	13	0	13	5
Ammattitaitoiset työläiset	16	10	15	14	5	17	3	11	10
Ammattitaidottomat työläiset	19	10	17	8	3	13	5	14	12
Valtio/kunta	17	15	22	7	4	14	7	7	6
Yritys	21	8	21	8	6	13	1	13	10
Muu työnantaja	20	11	14	14	9	11	6	8	6
Alin tulokvartiili	16	16	13	8	8	15	6	9	10
Toiseksi alin	19	13	17	9	5	11	3	11	12
Toiseksi ylin	21	9	24	6	5	13	4	12	7
Ylin tulokvartaali	13	11	44	4	3	11	2	8	4
Ei ole asuntovarallisuutta	14	10	16	9	6	19	5	9	12
1–45000 euroa	16	8	12	16	3	12	7	19	8
45000–100000	17	14	20	5	4	12	4	13	11
100000–150000	22	18	31	4	3	9	2	4	7
150000–200000	19	15	43	0	4	9	0	6	4
Yli 200000 euroa	15	9	44	2	8	11	1	6	3
Ei ole osakevarallisuutta	14	8	16	11	7	13	5	15	12
1–5000 euroa	16	10	14	6	2	24	5	13	10
5000–10000	18	6	28	6	2	12	2	22	6
10000–25000	16	13	31	7	4	14	4	6	5
25000–40000	25	19	22	11	3	6	2	5	6
40000–80000	20	18	27	4	9	9	0	5	7
yli 80000 euroa	15	18	36	1	7	7	3	7	8

Kokoomuksen kannatus ei ole alhainen myöskään työläisten keskuudessa. Ammattitaitoisten työläisten äännet olisivat jakaantuneet kutakuinkin yhtä paljon SDP:lle, vasemmistoliitolle, vihreille ja kokoomukselle. Yrittäjät olisivat (eläkeläisten lisäksi) äänestäneet kohtuullisessa määrin keskustaa, mutta muutoin vuoden 2011 eduskuntavaaleissa suureksi vaalihäviäjäksi osoittautuneen puolueen kannatus oli suhteellisen vähäistä muissa yhteiskuntaluokissa. Työttömien äännet olisivat menneet todennäköisimmin SDP:lle tai vasemmistoliitolle, opiskelijoiden äännet vihreille ja eläkeläisten kokoomukselle, SDP:lle ja keskustalle.

Erityisesti työnjohtajat (16 %) ja ammattitaidottomat työläiset (14 %) mutta myös asiantuntijat (13 %) ilmoittivat muita useammin äänestävänsä seuraavissa eduskuntavaaleissa perussuomalaisia, joka olikin seuraavien vaalien suurvoittaja. Eri tuloluokkiin kuuluvissa on kutakuinkin yhtä paljon perussuomalaisten kannattajia. Viimeaikaisten tutkimusten mukaan perussuomalaisten kannattajat eivät ole mitään pienituloisia, vaan sijoittuvat tuloluokissa korkeammalle kuin SDP:n kannattajat. Lisäksi perussuomalaisista noin kaksi kolmasosaa on miehiä, kun taas naiset äänestävät yhtä vahvasti miehiä enemmän vihreitä ja kristillisdemokraatteja. (Rahkonen 2011.) Nämä tekijät näkyvät myös eriarvoisuuskyselyssä. Vähäinen asunto- ja osakevarallisuuden arvo on yhteydessä korkeampaan perussuomalaisten kannattukseen; esimerkiksi jonkin verran asuntovarallisuutta (alle 45 000 euroa) omistavien ryhmästä eniten ääniä olisi saanut juuri perussuomalaiset – ennen SDP:tä ja vasemmistoliittoa.

Perussuomalaisten kannatus nousi vuoden 2011 eduskuntavaaleissa 19,1 prosenttiin. Viimeaikaisten aineistojen ja analyysien mukaan perussuomalaisten kannattajakunta on keskimääräistä työväenluokkaisempaa (vasemmistoliiton tavoin), mutta puolueella on yllättävän paljon yhtymäkohtia esimerkiksi kokoomukseen. Molemmilla puolueilla on tällä hetkellä selvästi enemmän yrittäjiä kuin muissa puolueissa ja puolueina ne muistuttavat arvoprofiileiltaan toisiaan enemmän kuin mitkään muut puolueet. Keskeisimmäksi syyksi perussuomalaisten kannattamiseen on noussut halu protestoida nykyä vastaan: puoleen ajatellaan olevan tavallisen ihmisen asialla, puhuvan asioista ymmärrettävästi sekä huonoista vaihtoehdoista paras. (Rahkonen 2011.)

4 Yhteiskunnallisten ristiriitojen kokeminen

Suomessa on kannettu huolta tuloerojen kasvusta. Tuloerot ovat kasvaneet kaikkialla muuallakin maailmassa viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana. Suomea on totuttu pitämään tasaisen tulonjaon yhteiskuntana. Kansainvälisessä vertailussa tuloerot ovatkin Suomessa edelleen hyvin pieniä. Tuloerojen kasvu johtuu meillä kaikkein suurituloisimpien rikastumisesta. Erityisesti omaisuustulot ovat nousseet, myös ylimmät palkkatulot ovat kasvaneet nopeasti. Samaan aikaan pienituloisten ansiot ovat kasvaneet vain vähän. Köyhyysrajan – korkeintaan 60 prosenttia medianituloista – alapuolelle jää suomalaisista noin 12 prosenttia. Huolimatta tuloerojen kasvusta tulonjako on meillä edelleen yksi tasaisimmista koko maailmassa.

Voitaisiin ajatella, että tuloerojen kasvu, rikkaiden rikastuminen ja lisääntyvä huono-osaisuus lisäävät myös ihmisten kokemuksia eri yhteiskuntaryhmien välisistä ristiriidoista. Tutkimuksessa tätä mitattiin kysymällä, kuinka voimakkaita ristiriitoja mielestäsi vallitsee köyhien ja rikkaiden välillä.

Kaksi kolmesta vastaajasta kokee, että ristiriidat köyhien ja rikkaiden välillä eivät ole Suomessa kovin voimakkaita. Runsaan neljänneksen mielestä ristiriidat taas ovat voimakkaita. Kuusi prosenttia katsoo ristiriitojen olevan erittäin voimakkaita ja kolmen prosentin mielestä ristiriitoja ei ole lainkaan olemassa.

Naiset kokevat ristiriidat vähän miehiä suuremmiksi. Tosin sukupuolten välinen ero on varsin pieni. Ristiriitojen kokeminen kasvaa selvästi iän myötä. Yli 60-vuotiaat katsovat selvästi muita ikäryhmiä useammin, että köyhien ja rikkaiden väliset ristiriidat ovat erittäin voimakkaita. Koulutus vaikuttaa samansuuntaisesti. Niistä, joilla

Taulukko 10. Kuinka voimakkaita ristiriitoja Suomessa mielestäsi vallitsee: köyhien ja rikkaiden välillä? (%)

	Erittäin voimakkaita	Voimakkaita	Ei kovin voimakkaita	Ei lainkaan ristiriitoja
Kaikki	6	28	63	3
Miehet	5	25	66	4
Naiset	7	30	61	2
–30 vuotta	3	33	62	3
31–40 vuotta	5	32	59	4
41–50 vuotta	6	23	68	3
51–60 vuotta	5	23	66	6
Yli 60 vuotta	11	28	60	1
Ei amm. koulutusta	7	29	62	2
Ammattikoulu/kurssi	8	32	56	4
Opistotutkinto/ammk.	7	28	62	3
Akateeminen	2	22	72	4
Työssä	5	26	65	4
Työtön	11	25	64	0
Opiskelija	0	29	67	4
Eläkeläinen	11	30	58	1
Yrittäjät	4	19	64	13
Managerit	6	15	76	3
Työnjohtajat	4	30	63	2
Asiantuntijat	4	17	79	0
Ammattitaitoiset työläiset	4	29	64	3
Ammattitaidottomat työläiset	7	37	53	3
Valtio/kunta	4	28	66	2
Yritys	7	28	61	4
Muu työnantaja	15	37	44	4
Alin tulokvartiili	8	34	55	3
Toiseksi alin	8	37	54	2
Toiseksi ylin	5	25	69	1
Ylin tulokvartaali	2	17	73	8
Ei ole asuntovarallisuutta	9	33	55	3
1–45000 euroa	5	34	58	4
45000–100000	4	24	70	2
100000–150000	6	23	68	3
150000–200000	5	33	59	3
Yli 200000 euroa	4	18	73	5
Ei ole osakevarallisuutta	10	33	51	6
1–5000 euroa	6	32	60	2
5000–10000	5	28	68	0
10000–25000	6	28	66	0
25000–40000	0	39	60	1
40000–80000	4	26	67	3
yli 80000 euroa	5	16	72	7

ei ole lainkaan ammatillista koulutusta, yli kolmannes katsoo ristiriitojen olevan voimakkaita. Akateemisen tutkinnon suorittaneista tätä mieltä on vajaa neljännes.

Tuloilla ja varallisuudella on selvä yhteys ristiriitojen kokemisen. Mitä pienemät tulot ja mitä vähemmän omaisuutta, sitä suurempina ristiriidat nähdään. Kääntäen tämä tarkoittaa, että mitä varakkaampi vastaaja, sitä ristiriidattommaksi yhteiskunta ymmärretään. Kaikkein suurituloisimmista ristiriitoja pitää voimakkaina vajaa viidennes ja kaikkein pienituloisimmista taas yli 40 prosenttia. Ero on enemmän kuin kaksikertainen. Niistä, joilla ei ole lainkaan arvopaperivarallisuutta, ristiriitoja pitää vähintäänkin voimakkaina melkein 45 prosenttia, ja niistä joilla on paljon varallisuutta, tällaisia vastaajia on viidennes.

Taulukko 11. Kuinka voimakkaita ristiriitoja Suomessa mielestäsi vallitsee: johtajien ja työntekijöiden välillä? (%)

	Erittäin voimakkaita	Voimakkaita	Ei kovin voimakkaita	Ei lainkaan ristiriitoja
Kaikki	6	33	58	2
Miehet	5	34	59	2
Naiset	7	33	60	2
–30 vuotta	4	30	65	1
31–40 vuotta	4	39	53	4
41–50 vuotta	8	24	67	0
51–60 vuotta	5	32	58	5
Yli 60 vuotta	9	40	50	1
Ei amm. koulutusta	8	37	54	1
Ammattikoulu/kurssi	9	34	55	3
Opistotutkinto/ammk.	6	34	57	3
Akateeminen	2	23	72	3
Työssä	5	30	62	3
Työtön	7	34	59	0
Opiskelija	0	33	66	1
Eläkeläinen	13	39	47	1
Yrittäjät	4	15	72	9
Managerit	0	27	67	6
Työnjohtajat	2	38	60	0
Asiantuntijat	2	29	67	2
Ammattitaitoiset työläiset	4	36	57	3
Ammattitaidottomat työläiset	11	34	54	1
Valtio/kunta	7	31	61	1
Yritys	5	36	56	3
Muu työnantaja	11	36	50	2
Alin tulokvartiili	8	41	51	1
Toiseksi alin	11	35	52	2
Toiseksi ylin	3	33	62	2
Ylin tulokvartaali	2	27	67	4
Ei ole asuntovarallisuutta	10	31	56	4
1–45000 euroa	7	36	56	1
45000–100000	4	37	58	1
100000–150000	3	32	63	2
150000–200000	5	34	59	2
Yli 200000 euroa	1	30	63	6
Ei ole osakevarallisuutta	8	44	45	3
1–5000 euroa	6	34	58	1
5000–10000	9	26	62	3
10000–25000	7	33	59	2
25000–40000	1	42	56	0
40000–80000	5	25	67	3
yli 80000 euroa	4	29	62	4

Köyhien ja rikkaiden välisiä ristiriitoja ei pidetä Suomessa kovin merkittävänä. Entä työelämä, miltä näyttää tilanne johtajien ja työntekijöiden suhteen, ovatko pomot ja duunarit samassa veneessä? Johtajien ja työntekijöiden välisiä ristiriitoja pidetään voimakkaampina kuin rikkaiden ja köyhien välisiä ristiriitoja.

Kaikista vastaajista jokseenkin 40 prosenttia oli sitä mieltä, että ristiriidat ovat voimakkaita tai erittäin voimakkaita. Ristiriitojen olemassa olon tunnisti vajaa 60 prosenttia. Vastaajista vain kaksi sadasta oli sitä mieltä, että ristiriitoja ei ole lainkaan.

Ristiriitojen kokeminen noudattaa samaa jäsennystä kuin edellisessäkin kysymyksessä. Naiset ja vanhemmat vastaajat pitivät ristiriitoja voimakkaampina kuin miehet ja nuoret. Itse asiassa eläkeläiset näkivät ristiriidat kaikkein suurimpina. Ne, jotka ovat huonossa taloudellisessa asemassa kokevat, että ristiriidat johtajien ja työntekijöiden välillä ovat selvästi suurempia kuin hyväosaiset vastaajat.

Vähäisimpinä ristiriidat kokivat yrittäjät ja johtajat. Yrittäjistä alle viidennes piti ristiriitoja voimakkaina, ammattitaidottomista työntekijöistä näin taas ajatteli 45 prosenttia. Johtajista kukaan ei uskonut, että ristiriidat ovat erittäin voimakkaita, ammattitaidottomista työntekijöistä yli 10 prosenttia uskoi pomojen ja duunarien välisten ristiriitojen olevan erittäin voimakkaita.

Edellä keskusteltiin köyhien ja rikkaiden sekä johtajien ja työntekijöiden välisten ristiriitojen kokemisesta. Näitä ristiriitoja ei pidetty yleisesti kovin voimakkaina. Sen sijaan enemmän kuin kaksi kolmesta (69 %) sanoo, että tuloerot ovat maasamme liian suuret. Eri mieltä väitteen kanssa oli joka kymmenes. Naisista tuloeroja piti liian suurina enemmän kuin kolme neljästä (77 %) ja miehistä kaksi kolmesta. Naisista eri mieltä oli yksi kymmenestä ja miehistä joka kuudes. Yli 65-vuotiaista tuloeroista kantoi huolta 84 prosenttia ja kaikkein nuorimmista puolestaan 55 prosenttia.

Koulutus vaikuttaa voimakkaasti tuloeroja koskeviin asenteisiin. Mitä vähemmän koulutusta vastaajalla on, sitä useammin hän pitää tuloeroja liian suurina. Näin ajattelee ammattikouluttamattomista 76 prosenttia ja akateemisesti koulutetuista 44 prosenttia. Luokka-aseman vaikutus on yllättävän pieni. Johtajista ja työnjohtajista tuloerot näkee liian suurina 58 prosenttia ja muista palkansaajista 76 prosenttia. Eri mieltä on neljännes esimiesasemassa olevista ja joka kymmenes muista palkkatyöläisistä. Puoluekannan vaikutus on odotettu. Vasemmistoliiton kannattajista tuloeroja pitää liian suurina 95 prosenttia, kun kokoomuksen kannattajista tätä mieltä on joka toinen. Eri mieltä asiassa ei ollut yksikään vasemmistoliittoa kannattanut. 28 prosenttia kokoomuslaisista oli väitteen kanssa eri mieltä.

Tuloerot koettiin varsin yleisesti liian suuriksi. Selvä enemmistö vastaajista on myös sitä mieltä, että hallituksen velvollisuus on vähentää pieni- ja suurituloisten välisiä tuloeroja.

Kaikkiaan kolme neljästä katsoi, että hallituksen tulee vähentää pieni- ja suurituloisten välisiä tuloeroja. Eri mieltä väitteen kanssa oli 13 prosenttia. Naiset vaativat tuloerojen kaventamista miehiä useammin. Nuorten ja vanhempien ikäryhmien välillä on selvä ero. Alle 30-vuotiaasta hallitusta patistaisi toimiin noin 70 prosenttia, yli 60 vuotta täyttäneistä taas melkein 90 prosenttia.

Koulutus vaikuttaa asennoitumiseen käänteisesti. Mitä parempi koulutus vastaajalla on, sitä useammin hän on eri mieltä väitteen kanssa. Niistä, joilla ei ole lainkaan ammattikoulutusta, selvästi yli 80 prosenttia sanoo, että hallituksen velvollisuus on vähentää tuloeroja. Akateemisesti koulutetuista taas tätä mieltä on joka toinen.

Tulot vaikuttavat asennoitumiseen samalla tavalla kuin koulutus. Mitä pienemmät tulot, sitä hanakammin odotetaan hallitukselta toimia tuloerojen kaventamiseksi. Ylimpään tulokvartiiliin kuuluvat taas ovat muita useammin eri mieltä väitteen kanssa.

Verotus vaikuttaa suoraan käytettävissä oleviin tuloihin ja verotuksen progressiivisuus myös tuloeroihin. Tutkimuksessa kysyttiin vastaajien näkemystä siitä, millai-

Taulukko 12. Hallituksen velvollisuus on vähentää pieni- ja suurituloisten välisiä tuloeroja (%)

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Kaikki	33	41	13	10	3
Miehet	32	39	12	12	4
Naiset	34	43	13	8	2
–30 vuotta	21	50	15	10	4
31–40 vuotta	27	41	15	13	4
41–50 vuotta	33	38	11	13	5
51–60 vuotta	37	34	14	11	3
Yli 60 vuotta	42	45	8	5	0
Ei amm. koulutusta	41	42	9	7	1
Ammattikoulu/kurssi	50	38	8	3	1
Opistotutkinto/ammk.	23	49	13	12	3
Akateeminen	18	33	20	20	9
Työssä	32	37	14	12	5
Työtön	39	41	11	9	0
Opiskelija	16	50	18	13	3
Eläkeläinen	44	42	9	5	0
Yrittäjät	35	29	14	20	2
Managerit	31	32	9	11	17
Työnjohtajat	30	30	9	24	7
Asiantuntijat	15	37	23	19	6
Ammattitaitoiset työläiset	36	44	14	5	1
Ammattitaidottomat työläiset	37	44	11	7	1
Valtio/kunta	30	47	13	9	1
Yritys	36	37	13	10	4
Muu työnantaja	46	44	2	8	0
Alin tulokvartiili	37	46	8	7	2
Toiseksi alin	45	39	8	7	1
Toiseksi ylin	31	47	14	7	1
Ylin tulokvartaali	19	30	19	23	9
Ei ole asuntovarallisuutta	35	44	12	7	2
1–45000 euroa	40	43	10	4	3
45000–100000	37	40	10	11	2
100000–150000	33	41	13	12	1
150000–200000	24	49	18	6	3
Yli 200000 euroa	22	27	17	24	10
Ei ole osakevarallisuutta	41	40	8	7	3
1–5000 euroa	32	47	13	7	1
5000–10000	30	37	16	13	5
10000–25000	37	46	10	6	1
25000–40000	33	48	8	11	0
40000–80000	34	35	14	12	5
yli 80000 euroa	25	25	21	20	9

nen on suurituloisten verotuksen taso Suomessa. Yli puolet (59 %) piti suurituloisten verotusta liian matalana. Liian korkeana sitä piti 13 prosenttia.

Eri ryhmien näkemykset vaihtelevat huomattavasti. Naiset katsovat miehiä useammin, että suurituloiset maksavat liian vähän veroja. Mitä vanhempi vastaaja on, sitä useammin hän on sitä mieltä, että suurituloisten verotus on liian matala. Yli 60-vuotiaista verotusta pitää liian matalana kolme neljästä (74 %) ja alle 30-vuotiaista vain 42 prosenttia. Opiskelijoiden suhtautuminen verotukseen poikkeaa työssäkäyvistä. Kaikista palkansaajista 57 prosenttia pitää hyvätuloisten verotusta liian matalana.

Taulukko 13. Yleisesti ottaen, millainen on mielestäsi suurituloisten verotuksen taso Suomessa nykyään? (%)

	Selvästi liian korkea	Liian korkea	Sopiva	Liian matala	Selvästi liian matala
Kaikki	3	10	28	42	17
Miehet	4	11	29	38	18
Naiset	2	10	26	46	16
–30 vuotta	3	18	37	39	3
31–40 vuotta	8	16	27	36	13
41–50 vuotta	3	11	27	40	19
51–60 vuotta	1	9	28	40	22
Yli 60 vuotta	1	3	21	51	23
Ei amm. koulutusta	1	9	27	47	17
Ammattikoulu/kurssi	2	6	17	50	25
Opistotutkinto/ammk.	2	9	30	43	16
Akateeminen	9	19	39	24	9
Työssä	3	12	28	41	16
Työtön	2	14	18	41	25
Opiskelija	4	17	48	28	3
Eläkeläinen	1	3	23	48	26
Yrittäjät	6	16	35	27	16
Managerit	6	26	11	40	17
Työnjohtajat	5	11	34	25	25
Asiantuntijat	10	19	42	21	8
Ammattitaitoiset työläiset	1	7	27	46	19
Ammattitaidottomat työläiset	2	7	20	51	20
Valtio/kunta	1	6	28	45	20
Yritys	4	12	25	43	16
Muu työnantaja	7	13	17	46	17
Alin tulokvartiili	2	7	26	46	19
Toiseksi alin	1	7	23	45	25
Toiseksi ylin	2	4	32	48	14
Ylin tulokvartaali	7	22	31	29	11
Ei ole asuntovarallisuutta	3	7	27	45	18
1–45000 euroa	2	10	23	44	20
45000–100000	3	10	24	42	21
100000–150000	3	7	31	43	17
150000–200000	3	7	41	34	15
Yli 200000 euroa	4	22	31	32	11
Ei ole osakevarallisuutta	3	7	21	46	23
1–5000 euroa	0	9	31	45	15
5000–10000	5	8	29	37	21
10000–25000	3	9	23	48	17
25000–40000	1	4	33	44	18
40000–80000	6	14	24	37	19
yli 80000 euroa	4	16	35	29	16

lana, 28 prosenttia sopivana ja 15 prosenttia liian korkeana. Opiskelijoista puolestaan vain vajaa kolmannes katsoo sen olevan liian matala ja joka viides liian korkea.

Ikä näyttää vaikuttavan verotusta koskeviin asenteisiin vahvemmin kuin luokka-asema. Ammattitaidottomista työläisistä hyvätuloisten verotuksen katsoi liian matalaksi 71 prosenttia ja johtajista 57 prosenttia. Johtajista hyvätuloisten verotusta piti liian korkeana joka kolmas ja ammattitaidottomista työläisistä joka kymmenes.

5 Yhteiskuntaluokka, tulot ja varallisuus

Kun sosiologit ovat puhuneet yhteiskunnallisesta eriarvoisuudesta, ovat he yleensä käyttäneet yhteiskuntaluokan käsitettä. Yhteiskuntaluokan käsite on osa teollista yhteiskuntaa ja osa kapitalistisia tuotantosuheteita. Ensi kertaa luokan käsitettä yhteiskunnallisten jakojen kuvaamisessa käyttivät englantilaiset teollisuusyrittäjät joskus 1770-luvulla erottuakseen yhtäältä aatelistosta ja toisaalta rahvaasta. Luokan käsitteellä onkin varsin pitkä historia. Se syrjäytti kaikkein kehittyneimmissä maissa kuten Saksassa ja Englannissa aiemmat ilmaukset jo joskus 1800-luvun alussa. Suomessa yhteiskuntaluokista on puhuttu työväenliikkeen synnyn ja kasvun myötä 1800-luvun lopusta lähtien.

Yhteiskuntaluokalla viitataan suuriin ihmisryhmiin, joilla on yhteinen asema suhteessa tuotantovälineisiin tai tuotantoa koskevaan päätöksentekoon. Luokka viittaa myös yhtäläisiin mahdollisuuksiin tarpeiden tyydytyksessä markkinoita hyväksi käyttäen. Sosiologiassa luokkatutkimuksen kaikkein tärkeimmät klassikot ovat Karl Marx ja Max Weber. Molemmat ovat vaikuttaneet ratkaisevalla tavalla myöhempään tutkimukseen ja sen painotuksiin.

Yhteiskuntatieteissä eriarvoisuutta on perinteisesti siis analysoitu yhteiskuntaluokan käsitteen avulla. Viimeaikaisessa keskustelussa on kuitenkin korostettu, että eriarvoisuus perustuu muihinkin tekijöihin kuin asemaan tuotannollisesti määräytyneissä luokkasuhteissa. Tärkeitä eriarvoisuutta tuottavia tekijöitä ovat luokan ohella ainakin sukupuoli, etnisyyt ja sukupolvi.

Tarkastelemme seuraavaksi Suomen luokkarakennetta Erik Olin Wrightin (1997) luokkamallin mukaan. Suomi osallistui Wrightin johtamaan projektiin 30 vuotta sitten. Näin meillä on käytettävissämme luotettava seuranta-aineisto aina 1980-luvun alusta nykypäivään. Eurooppalaisessa katsannossa Suomi oli pitkään osa taloudellisesti kehittymättömiä reuna-alueita. Talonpojiston asema oli hallitseva aina 1960-luvun alkuun. Toisen maailmansodan jälkeen viljelijäväestön määrä kääntyi nopeaan laskuun useimmissa Euroopan maissa. Suomessa se sen sijaan kasvoi. Maahan perustettiin 1940-luvun lopussa yli 100 000 uutta maatilaa. Elinkeinorakenteella mitattuna Suomi ei ole koskaan ollut mikään teollisuusyhteiskunta. Teollisuudesta toimeentulevien osuus oli suurimmillaan 1970-luvun alussa. Tällöin teollisuus ja rakentaminen

Taulukko 14. Suomen luokkarakenne vuosina 1981 ja 2009 (%)

Luokkaryhmä	1981	2009
Yrittäjät	21	9
Johtajat	9	7
Työnjohtajat	8	9
Asiantuntijat	2	10
Ammattitaitoiset työntekijät	20	27
Muut työntekijät	40	38
Yhteensä	100	100

työllistivät meillä noin 35 prosenttia. Tämän jälkeen teollisuuden osuus työllisyydessä on laskenut tasaisesti. Itse asiassa Suomi muuttui kansainvälisesti verrattuna poikkeuksellisen nopeasti maatalousyhteiskunnasta palvelutaloudeksi.

Luokkarakenteen muutoksen kannalta 30 vuotta on suhteellisen pitkä aika. Tällaisena ajanjaksona talous ehtii muuttua varsin paljon. Viimeksi kuluneiden 30 vuoden aikana merkittävin muutos meillä on ollut yrittäjien määrän vähentyminen. 1980-luvun alussa joka viides ammatissa toimivista oli yrittäjä, nyt joka kymmenes. Laskun taustalla on ennen kaikkea viljelijöiden määrän romahtaminen. Nyt vain kolme prosenttia on viljelijöitä, kun heitä oli 50 vuotta sitten melkein puolet kaikista. Toinen näkyvä muutos on ollut asiantuntija-asemien yleistyminen. Niiden määrä on viisinkertaistunut vuoteen 1981 verrattuna. Kolmas merkittävä muutos on ollut työväenluokan sisäinen rakennemuutos, ammattitaitoa edellyttävät työväenluokkaiset asemat ovat yleistyneet selvästi. Muilta osin luokkarakenteen muutos on ollut vähäisempää.

ISSP:n eriarvoisuutta käsittelevä tutkimusaineisto on syksyltä 2009. Tuolloin kaikkien vastaajien keskimääräiset kuukausiansiot olivat 2 400 euroa kuukaudessa. Seuraavassa tarkastelemme tulojen jakautumista tuloviidenneksittäin eli kvintiileittäin. Kaikki vastaajat on jaettu viiteen yhtä suuren ryhmään. Alimman viidenneksen tulot olivat enintään 1000 euroa kuukaudessa ja ylimmän viidenneksen vähintään 3 200 euroa kuukaudessa.

Sukupuolten välinen ero on selvä. Miehistä alimpaan viidennekseen kuuluu 15 prosenttia ja ylimpään 29 prosenttia. Naisista alimpaan sijoittuu 26 prosenttia ja ylimpään 11 prosenttia. Iän mukaan katsottuna kaikkein parhaimmat tulot on 46–55-vuotiailla. Heistä joka kolmas sijoittuu ylimpään kvintiiliin. Kaikkein alhaimmat tulot taas on nuorilla. Alle 25-vuotiaista alimpaan kvintiiliin lukeutuu kaksi kolmesta ja ylimpään vain yksi prosentti.

Koulutus vaikuttaa merkittävästi tuloihin. Akateemisesti koulutetuista puolet kuuluu ylimpään kvintiiliin ja 10 prosenttia alimpaan. Niistä, joilla ei ole lainkaan ammattikoulutusta, ylimpään kvintiiliin sijoittuu neljä prosenttia ja alimpaan melkein puolet (45 %).

Mikä sitten on yhteiskuntaluokan vaikutus, onko luokalla väliä, miten luokkaryhmät jakautuvat eri tuloluokkiin?

Taulukko 15: Yhteiskuntaluokat tuloviidenneksittäin (viidennekset %)

	Yrittäjät	Johtajat ja asian- tuntijat	Työn- johtajat	Ammatti- taitoiset työntekijät	Muut työntekijät	Yhteensä
Alin	18 20	5 4	2 5	12 14	18 29	13 18
Keskimmäinen	13 18	15 25	14 34	21 37	30 16	22 25
Ylin	31	51	45	16	7	22
Yhteensä	100	100	100	100	100	100

Tulonjako eroaa selvästi luokkaryhmittäin. Työväenluokan ja keskiluokkaisten ryhmien välillä on merkittäviä eroja, tulonjaon suhteen luokalla on edelleen väliä. Ammattitaidottomista työntekijöistä kuuluu kahteen alimpaan viidennekseen melkein puolet (47 %) ja johtajista vain vähemmän kuin yksi kymmenestä. Johtajista ylimpään viidennekseen kuuluu yli puolet ja ammattitaidottomista työntekijöistä vain seitsemän prosenttia. Yrittäjien tulot vaihtelevat kiinnostavalla tavalla. Yhtäältä kahteen alimpaan viidennekseen lukeutuu yli kolmannes ja toisaalta kahteen ylimpään melkein puolet. Tulos kertoo siitä, että yrittäjien asema ei suinkaan ole yhtenäinen. Työväenluokan sisällä on myös merkittäviä tuloeroja. Ammattitaitoiset työläiset kuuluvat selvästi useammin kahteen ylimpään tuloluokkaan kuin ammattitaidottomat työläiset.

Yhteiskuntaluokalla ja ihmisten poliittisella samastumisella sekä poliittisen kannatuksen suuntautumisella on selkeä suhde. Klassisen ymmärryksen mukaan yhteiskunnallinen asema suorastaan määrittää poliittista suuntautuneisuutta. Nyt kytköksen luokan ja politiikan välillä katsotaan olevan tuntuvasti höllempi.

Tulojen määräytymisen suhteen poliittisella kannalla on edelleen merkittävä sija. Tutkimuksessa kysyttiin myös vastaajien poliittista kantaa. Kokoomuksen kannattajista ylimpään tulokvintiiliin sijoittuu 38 prosenttia ja vasemmistoliiton kannattajista 12 prosenttia, ero on yli kolminkertainen. Mainittakoon, että perussuomalaisista ylimpään kvintiiliin sijoittuu 17 prosenttia. Kokoomuksesta alimpaan tuloluokkaan jää joka kuudes ja vasemmistoliitosta vain vähän useampi, joka viides. Suhteellisesti eniten pienituloisia on kristillisdemokraattien (39 % alimmassa tuloluokassa) ja RKP:n kannattajista (32 % alimmassa tuloluokassa). Sosiaalidemokraatit jakaantuvat melko tasaisesti tuloluokkiin. Ylimpään kuuluu joka kuudes ja alimpaan myös. Puolet sosiaalidemokraattien kannattajista sijoittuu keskimmäiseen ja toiseksi alimpaa luokkaan.

Edellä on tarkasteltu vastaajan tuloja monesta eri näkökulmasta. Lomakkeella kysyttiin myös kotitalouden kaikkia kuukausituloja mukaan lukien puolison tulot ja sosiaalietuudet. Näin laskettujen tulojen keskiarvo oli 4878 euroa kuukaudessa. Kotitalouksien tuloista lasketut kvintiilit jakautuivat niin, että alimmassa kvintiilissä kotitalouden tulot olivat enintään 2000 euroa ja ylimmässä kvintiilissä vähintään 8000 euroa kuukaudessa. Sukupuolen ja iän suhteen tarkasteltuna kuva kotitalouksien tulonjaosta ei poikkea millään tapaa yksilötasosta. Myös koulutuksen suhteen tilanne pysyy samana, joskin erot hieman tasoittuvat. Akateemisista kotitalouksista ylimpään kvintiiliin sijoittuu enää 41 prosenttia. Aivan sama koskee puoluekanta. Kokoomuksen kannattajista ylimpään luokkaan kuuluu nyt joka kolmas ja alimpaan joka kymmenes.

Vuoden 2009 ISSP-tutkimus käsitteli monipuolisesti yhteiskunnallista eriarvoisuutta. Tutkimus ei jäänyt pelkäksi eriarvoisuutta koskevaksi asennemittaukseksi. Sen avulla päästiin tarkastelemaan myös ihmisten aseman konkreettisia eroja. Lomakkeella oli kysymyksiä esimerkiksi sellaisista teemoista kuin asunnon omistamisesta ja säästämisestä. Molemmat asiat kertovat varallisuudesta tai varallisuuden puutteesta. Asunnon omistamisesta kysyttiin: Jos nykyinen asuntosi myytäisiin, kuinka paljon rahaa jäisi jäljelle, kun arvioidusta myyntitulosta vähennettäisiin jäljellä oleva asuntolaina? Vastaavasti muotoiltu kysymys esitettiin kotitalouden talletuksista ja arvopaperiomaisuudesta. Seuraavissa taulukoissa on esitetty tulokset luokkaryhmittäin.

Eurooppalaisessa verrannossa Suomi on asunnonomistusyhteiskunta. Noin 60 prosenttia kaikista kotitalouksista omistaa omakotitalon tai asunto-osakkeen. Toisin sanoen vuokralla asuu vain vajaa 40 prosenttia kaikista. Asunnon omistaminen on pysynyt sangen vakaana jo vuosikymmeniä. Suomessa asunto hankitaan tyypillisesti asuntolainan turvin. Laina-ajat ovat pitkiä, jopa 25 vuotta, ja lainasummat voivat olla jopa yli 200 000 euroa. Asuntolainan maksaminen on suomalaisille myös tyypillinen säästämisen muoto. Asuntojen arvo on kasvanut tasaisesti ja asunnon realisointi vuosien kuluttua voi merkitä sievoista tuottoa.

Taulukko 16. Jos nykyinen asuntosi myytäisiin, kuinka paljon rahaa jäisi jäljelle, kun arvioidusta myyntitulosta vähennettäisiin jäljellä oleva asuntolaina? (%)

	Yrittäjät	Managerit	Työnjohtajat	Asiantuntijat	Ammattitaitoiset työläiset	Ammattitaidottomat työläiset
Ei ole	7	12	19	28	19	37
1–45000	13	9	21	9	17	19
45000– 100000	20	24	26	9	23	16
100000– 150000	18	15	9	23	14	16
150000– 200000	16	9	7	11	10	6
250000–	27	30	19	21	17	6

Asuntovarallisuuden arvo vaihtelee merkitsevästi luokkaryhmittäin. Tyypillisesti asunto-omaisuuden arvo on alle 100 000 euroa. Yrittäjät ja johtajat eroavat selvästi muista luokkaryhmistä, samoin ammattitaidottomat työntekijät. Yrittäjissä ja johtajissa on muita enemmän niitä, joille jää yli 200 000 euroa käteen, jos he myisivät nykyisen asuntonsa ja vähentäisivät siitä mahdolliset velat. Toisaalta ammattitaidottomissa työntekijöissä on paljon enemmän sellaisia, joilla ei ole lainkaan omistus-asuntoa. Asunnon omistaminen ja asunnon arvo kertoo, että luokalla on väliä nykypäivän suomalaisessa yhteiskunnassa.

Suomessa on eurooppalaisittain verraten korkea säästämisen aste. Meillä säästäminen merkitsee yleensä asuntolainan lyhentämistä. Asunnon ohella suomalaiset säästävät pankkitileille. Muunlaisia säästöjä on suomalaisilla sangen vähän. Osakesäästäminen on lisännyt suosiotaan vasta viime vuosina. Tällä hetkellä hieman vajaa neljännes kotitalouksista omistaa osakkeita. Tyypillisesti osakkeisiin sijoittavat hyvätuloiset ja yli 50-vuotiaat miehet.

Arvopaperisäästämisen suhteen tilanne on hyvin samankaltainen kuin asuntovarallisuudenkin suhteen. Johtajilla ja asiantuntijoilla on selvästi muita ryhmiä useammin arvopaperisäästöjä (taulukko 17). Heidän omistuksensa on myös euromääräisesti muita suurempi. Johtajista ja asiantuntijoista lähes 40 prosentilla säästöjen arvo on yli 40 000 euroa, ja ammattitaidottomissa työntekijöissä osuus on 15 prosenttia. Kaikkein vähiten säästöjä onkin ammattitaitoisilla työntekijöillä. Työväenluokan sisällä arvopaperisäästämässä on samansuuntaisia eroja kuin asunto-omaisuudenkin suhteen.

Taulukko 17. Arvopaperiomaisuuden arvo (%)

	Yrittäjät	Managerit	Työnjohtajat	Asiantuntijat	Ammattitaitoiset työläiset	Ammattitaidottomat työläiset
Ei ole	18	16	22	2	13	20
1–5000	7	19	17	16	22	32
5000– 10000	13	16	7	11	9	8
10000– 25000	20	3	7	18	16	19
25000– 40000	2	9	10	14	17	7
40000– 80000	11	9	15	16	7	6
80000–	29	28	22	23	16	9

Arvokkaan asunnon omistaminen tai osakesäästäminen ovat Suomessa luokkaperustaisia ilmiöitä. Jaot noudattelevat luokkahierarkiaa. Työväenluokan omistukset ovat pienempiä kuin keskiluokkaisten ryhmien. Johtajat ja asiantuntijat omistavat arvokkaampia asuntoja ja enemmän erilaisia arvopapereita kuin muut luokkaryhmät. Kaikkein vähiten omistavat ammattitaidottomat työntekijät. Analyysimme osoittaa, että luokka ei ole tässä suhteessa mikään tyhjä käsite, luokka-asema määrittää omistamista vahvalla tavalla.

6 Johtopäätökset

Ihmisyhteiskunnat ovat aina olleet eriarvoisia. Eri historiallisina aikakausina eriarvoisuutta tuottavat tekijät ovat vaihdelleet. Yhteiskuntatieteellinen tutkimus on aina ollut kiinnostunut yhteiskunnallisten jakojen ja yhteiskunnallisen eriarvoisuuden tutkimuksesta. Eriarvoisuutta on tärkeä tutkia. Tulo-, varallisuus- ja muut erot vaikuttavat kaikkiin olennaisiin asioihin ihmisten arjessa. Kyse on koko elämää jäsentävistä tekijöistä.

Brittiläiset yhteiskuntatieteilijät Richard Wilkinson ja Kate Pickett (2011) julkaisivat jokin aika sitten laajan vertailevan tutkimuksen tasa-arvosta ja hyvinvoinnista. Kirja on herättänyt keskustelua myös akateemisten piirien ulkopuolella. Tekijöitä on syytetty muun muassa siitä, että heidän käyttämänsä tilastot eivät kaikilta osin ole vertailukelpoisia. Toisaalta heitä on kiitetty siitä, että he kokoavat yhteen laajan tilastoaineiston ja tekevät sen pohjalta johtopäätöksiä tasa-arvon ja hyvinvoinnin välisistä suhteista.

Yksi kirjan tärkeistä tuloksista on havainto, että jatkuvasti kasvaneesta vauraudesta huolimatta modernit yhteiskunnat ovat sosiaalisessa mielessä epäonnistuneet. Ihmisten hyvinvointi ei ole lisääntynyt samassa tahdissa kuin aineellinen vauraus (mt., 33). Rikkaissa maissa terveydellisillä ja sosiaalisilla ongelmilla on voimakas yhteys eriarvoisuuteen. Suomen Akatemian rahoittaman laajan työn ja hyvinvoinnin tulevaisuutta käsitelleen tutkimusohjelman työterveyttä koskeneet hankkeet kertovat samasta asiasta. Suomessa on edelleen hyvin suuret väestöryhmien väliset terveyserot. Esimerkiksi työoloilla on edelleen merkittävä vaikutus työntekijöiden terveyteen (Pietikäinen (toim.) 2011).

Eriarvoisuus koskettaa ihmisten elämää monella tapaa. Kyse ei ole vain pakoista tai mahdollisuuksien puutteesta. Eriarvoisuus lisää statuskilpailua ja sosiaalisesta arvioinnista aiheutuvaa ahdistusta kaikissa väestöryhmissä. Eriarvoisuus lisää kaikkein huonoimmassa asemassa olevien ihmisten itsetunnon heikentymistä. (Wilkinson & Pickett 2011, 53–63). Eriarvoisuus tai luokkajaot voivat vaikuttaa myös niin, että ihmiset eivät pidä todennäköisenä mahdollisuuttaan nousta statuskilpailussa tai luokka-asemassaan. Tämä voi tapahtua myös sitä kautta, että vanhemmat eivät kannusta ponnekkaasti lastaan alalle, jota he eivät näe todennäköisenä vaihtoehtona.

Luottamus on tärkeä asia. Monet tutkimukset kertovat siitä, kuinka Pohjoismaita luonnehtii vahva universaali luottamus. Se tarkoittaa, että ihmiset luottavat sekä toisiinsa että erilaisiin instituutioihin. Sellaisissa maissa, joissa yhteiskunnalliset erot ovat suuria, luottamus etenkin instituutioihin on vähäistä. Eroja on myös luottamuksessa ihmisiin. Tasa-arvoisissa maissa luotetaan enemmän toisiin ihmisiin (mt., 70). Eriarvoisuus voi olla luottamusta nakertava asia. Tässä ei ole kysymys pelkästään kasvavista tuloeroista vaan mahdollisuudesta toimia yhteiskunnassa. Jos haastavimmistakin olosuhteista tulevat nuoret uskovat esimerkiksi mahdollisuuteen kouluttaa itsensä riippumatta vanhempiensa kyvystä kustantaa opiskelua, luottamus voi toimia tärkeänä siltana tulevaisuuteen. Jos tämä mahdollisuus viedään, pienen populaation Suomi voi joutua erittäin pahoihin vaikeuksiin kansainvälisessä kilpailussa, samaan aikaan kun maan sisällä eriarvoisuus pikemmin kasvaa kuin vähenee.

Suomen kansantalous kasvoi nopeasti syvän laman jälkeen 1990-luvulla. Kasvun taustalla oli monia tekijöitä. Kenties tärkein näistä oli elektroniikkateollisuuden kasvu Nokian matkapuhelimien imussa. Nokian menestystarinan taustalla on suomalainen innovaatiojärjestelmä. Kyse ei ole vain teknisistä innovaatioista vaan järjestelmästä, jossa sosiaalisilla innovaatioilla on tärkeä sija. On helppoa ennakoida, että tulevaisuudessa innovaatiot näyttelevät kilpailuetuna entistäkin suurempaa roolia. Tutkimuksessa Wilkinson ja Pickett (mt., 252) osoittavat, että tasa-arvoiset yhteiskunnat ovat muita innovatiivisempia. Tätä kautta kysymys eriarvoisuudesta kytkeytyy läheisesti talouden potentiaaleihin.

Eriarvoisuutta käsittelevän ISSP-tutkimuksen tulokset osoittavat, että vallitsevat yhteiskuntaluokkien tulo- ja varallisuuserot ovat edelleen keskeisiä eriarvoisuuden kannalta. Tässä suhteessa suomalainen yhteiskunta on ollut vakaa, luokkaryhmien erot ovat pysyneet pitkään samankaltaisina. Merkille pantavaa on erojen kasvu aivan viime vuosien aikana. Voidaan myös kysyä, miksi asiat eivät muutu, vaikka valtaosa suomalaisista pitää tuloeroja liian suurina.

Luokkarakenne muuttuu, mutta kuten muutkin yhteiskunnan rakenteet, se muuttuu varsin hitaasti. Viimeksi kuluneiden 50 vuoden aikana Suomi on selvästi keskiluokkaistunut. Työväenluokan osuus on hitaasti laskenut ja keskiluokka on kasvanut. Kenties rakenteiden muutosta nopeammin ihmisten elintavat ovat keskiluokkaistuneet. Tästä kertovat kulutuskäyttäytymisen muutokset ja ajankäytön muutokset. Yhteiskunnallinen samastuminen ei noudata samalla tavalla luokka-asemia kuin 1960-luvulla. Onkin perusteltua kysyä, johtaako luokkarakenteen muutos keskiluokkaiseen samastumiseen. Luokkasamastumisen valossahan Suomi on keskiluokkainen yhteiskunta.

Ammatissa toimimattoman väestön määrä on kasvanut etenkin 1990-luvun laman jälkeen. Nykyisin enää noin puolet työikäisistä toimii työelämässä. Kaikkein eniten on kasvanut eläkeläisten määrä. Ammatissa toimimattomien yhteiskunnalli-

nen samastuminen poikkeaa työssä käyvistä. Etenkin eläkeläiset samastuvat selvästi muita useammin työväestöön.

Sosiaalinen liikkuvuus on ollut Suomessa vilkasta. Suomi on muuttunut palkkatyön yhteiskunnaksi. Meillä on totuttu ajatukseen, että lasten asema on parempi kuin heidän vanhempiensa asema. Tämä selittyy pääosin kohentuneella koulutuksella. Entä 2000-luvun alun Suomi, millaiselta näyttää ura- ja sukupolvien välinen liikkuvuus. Ketkä ovat köyhiä sosiaalisessa liikkuvuudessa, onko Suomi ”avoin yhteiskunta”? Tuloksemme kertovat, että huoltajan luokka-asemalla on vahva vaikutus vastaajan asemaan. Huoltajan luokka-asema vaikuttaa myös vastaajan oman uraliikkuvuuden ehtoihin ja mahdollisuuksiin.

Elämässä menestymistä koskevat käsitykset ovat melko yhtenäisiä eri väestöryhmissä. Niiden valossa Suomi on koulutukseen luottamisen ja kovan työetiikan maa. Tästä yleiskuvasta huolimatta jonkinlaisia ryhmäeroja on löydettävissä. Yhteiskuntakuvia koskevat tulokset kertovat näistä eroista. Suuri osa suomalaisista näkee nykyisen yhteiskuntamme hierarkkisena, ja valtaosa suomalaisista toivoo asemiltaan tasa-arvoista yhteiskuntaa. Näkemykset poikkeavat vastaajan yhteiskunnallisen aseman perusteella. Työväenluokkaisissa asemissa hierarkkisuus koetaan voimakkaammaksi kuin keskiluokkaisissa asemissa.

Ihmisten tavoitteena on hyvä yhteiskunta. Hyvä yhteiskunta ei kuitenkaan synny ilman tekoja. Amerikkalainen historioitsija Tony Judt (2011) on todennut, että rikkaiden ja köyhien maailmat eroavat toisistaan ratkaisevalla tavalla. Ne, joiden toimeentulo riippuu palkkatyöstä, ovat aivan erilaisella asemassa kuin ne, jotka elävät sijoituksilla ja osingoilla. Sellaiset, jotka pystyvät hankkimaan yksityisen terveydenhuollon, koulutuksen, kuljetuksen ja suojelun, eivät pyri samaan kuin ne, jotka ovat näissä asioissa riippuvaisia julkisesta sektorista.

Yksilöiden ryhmien tai kokonaisten kansakuntien keskinäinen tasa-arvoisuus on tahdon asia. Karl Marxin mukaan filosofit ovat vain tulkinneet maailmaa, kun olennaista olisi sen muuttaminen. Tämä 1800-luvun alkuvuosikymmenenä esitetty teesi haastaa myös oman aikamme kriittiset yhteiskuntatutkijat toimintaan tasa-arvoisemman yhteiskunnan puolesta. Yhteiskunta on ihmisten tekemä, erot ovat rikkaus, mutta eriarvoisuutta vastaan on toimittava. On syytä muistaa, että kaikkein huono-osaisimpien elinolojen kohentaminen ei millään tapaa kavenna hyväosaisten tulevaisuudennäkymiä.

Liite 1. ISSP-tutkimusohjelman kuvaus

ISSP – International Social Survey Programme

ISSP on maailmanlaajuinen yhteiskuntatieteellinen vertailututkimusohjelma, joka perustuu kansainvälisesti integroituun vuosittaiseen aineistonkeruuseen osallistujamaissa. Ohjelma on eri tutkimustahojen keskinäinen ja omarahoitteinen yhteenliittymä. ISSP-aineistonkeruu alkoi vuonna 1985, ja Suomi liittyi mukaan vuonna 2000.

Aineistojen arkistoinnista vastaa Saksan tietoaarkisto GESIS, joka julkaisee ISSP-sivuillaan muun muassa aineistojen koodikirjat ja kyselylomakkeet maittain. Datatiedostot voi ladata suoraan omalle koneelleen GESIS ZACAT-palvelusta. Palvelun käyttö on maksutonta, mutta vaatii rekisteröitymisen.

ISSP:n suomalaiset jäsenorganisaatiot ovat Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, Tampereen yliopiston yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö ja Tilastokeskuksen haastattelu- ja tutkimuspalvelut -yksikkö. ISSP-aineistot on kerätty Suomessa vuodesta 2000 alkaen.

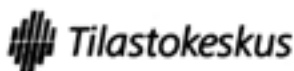
Lisätietoja verkosta:

ISSP-tutkimusohjelman verkkosivut: <http://www.issp.org/>

Saksan tietoaarkiston ZACAT-palvelu: <http://zacat.gesis.org/>

Suomen tietoaarkiston aineistoluettelo: <http://www.fsd.uta.fi/fi/aineistot/luettelo/>

Liite 2. Vuoden 2009 kyselylomake

Haastattelu- ja tutkimuspalvelut

Eriarvoisuus Suomessa

Arvoisa vastaanottaja

Kansainvälinen tutkijajärhmä on tekemässä laajaa, lähes 50 maan vertailua ihmisten suhtautumisesta yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen. Tiedot kootaan Suomen tilanteen kartoittamiseksi ja eri väestöryhmien käsitysten selvittämiseksi. Tutkimuksen onnistumiseksi on tärkeää, että asiaan eri tavoin suhtautuvat vastaavat kyselyyn.

Olet yksi 2500:sta tutkimukseen satunnaisesti* valitusta 15 - 74-vuotiaasta suomalaisesta. Suomen osalta tietojen keruusta vastaa Tilastokeskus. Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Tampereen yliopiston kanssa.

Luottamuksellisuus

Kaikki yksittäisen vastaajan tunnistamisen mahdollistavat tiedot poistetaan ennen aineiston luovuttamista Tampereen yliopiston Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon ja kansainväliselle tietoaarkistolle. Aineisto käsitellään tilastollisin menetelmin, eikä yksittäisen henkilön vastauksia voi erottaa tuloksista.

Kyselyn palauttaminen

Pyydämme sinua täyttämään tämän kyselylomakkeen ja palauttamaan sen **28.10.2009 mennessä** oheisessa valmiiksi maksetussa kuoressa Tilastokeskukseen

TAI

voit vastata halutessasi internetissä.

Kirjoita internetissä osoitekenttään www.tilastokeskus.fi/issp

Henkilökohtaiset tunnuksesi ovat:

Tunnus

Salasana

Lisätiedot

Tutkimusamanuenssi Seppo Antikainen, puh. 040 190 1436, seppo.antikainen@uta.fi

Tutkija Markku Nieminen, puh. 050 500 5244, markku.nieminen@tilastokeskus.fi

Yhteistyöstä etukäteen kiittäen

Tilastokeskus

Riitta Harala
tilastojohtaja

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto

Sami Borg
johtaja

* Otos on poimittu Tilastokeskuksen Suomen väestöstä koskevasta tietokannasta.

LOMAKKEEN TÄYTTÖOHJEET

Rengasta jokaisen kysymyksen kohdalla omaa näkemystäsi parhaiten vastaavan vaihtoehdon numero.

Muutamassa kysymyksessä vastaus kirjoitetaan sille varattuun tilaan.

Esimerkki 1. Tässä kirjoitetaan vastaus sille varatuille viivalle.

Minä vuonna olet syntynyt? 19 64

Esimerkki 2. Tässä ympyröidään jokin annetuista vaihtoehdoista.

Asutko...

- Suuren tai suurehkon kaupungin keskustassa 1
- Suuren tai suurehkon kaupungin esikaupunkialueella tai lähiössä 2
- Muussa kaupungissa **3**
- Maaseutupaikkakunnan kylässä tai taajamassa 4
- Maaseudun haja-asutusalueella 5

Esimerkki 3. Monissa kysymyksissä on useampia osioita (a, b, c jne.). Vastaa jokaiseen niistä.

Mitä mieltä olette seuraavista väittämistä?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
a) Nyky-Suomessa voi päästä korkeaan asemaan vain, mikäli on korruptoitunut	1	2	3	4	5	6
b) Suomessa vain parhaiden koulujen oppilailla on hyvät mahdollisuudet päästä yliopistoon	1	2	3	4	5	6

**YMPYRÖI SOPIVINTA VAIHTOEHTOA VASTAAVA NUMERO TAI
KIRJOITA VASTAUKSESI SILLE VARATTUUN TILAAN.**

Aluksi sinua ja kotitalouttasi koskevia kysymyksiä.

1. Oletko...

Mies 1
Nainen 2

2. Minä vuonna olet syntynyt? 19 _____

3. Oletko tällä hetkellä...

Ympyröi vain yksi vaihtoehto.

Naimaton 1
Avoliitossa tai rekisteröidyssä
parisuhteessa 2
Avoliitossa 3
Asumuserossa 4
Eronnut 5
Leski 6

4a. Asutko nykyisin yhdessä puolison tai vakituisen elämänkumppanin kanssa?

Kyllä 1
Ei ..... 2 ➔ **SIRRY KYSYMYKSEEN 5.**

4b. Mistä vuodesta asti olet asunut hänen kanssaan? _____

5. Kuinka monta henkilöä kotitaloudessasi asuu?

a) Yhteensä ..... henkilöä

joista:

b) 18-vuotiaita tai sitä vanhempia ..... henkilöä

c) 7 - 17-vuotiaita ..... henkilöä

d) 6-vuotiaita tai sitä nuorempia ..... henkilöä

6. Miten hyvin seuraavat väittämät kuvaavat sinua?

Ympyröi yksi vaihtoehto jokaiselta riviltä.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
a) Työskentelen ahkerasti saadakseni päivittäiset työni tehdyksi, vaikka olisin vähän sairas tai minulla olisi oikeus pitää tauko.....	1	2	3	4	8
b) Teen kunnolla myös minulle epämieluisat tehtävät...	1	2	3	4	8
c) Pyrin tekemään kunnolla myös sellaiset tehtävät, joiden tuloksia on nähtävissä vasta pitkän ajan kuluttua.....	1	2	3	4	8

7. Kuinka tärkeitä seuraavat asiat ovat mielestäsi elämässä menestymiselle?

Ympyröi yksi vaihtoehto jokaiselta riviltä.

	Täysin välttämätön	Erittäin tärkeä	Melko tärkeä	Ei kovin tärkeä	Ei lainkaan tärkeä	En osaa sanoa
a) Varakas perhetausta	1	2	3	4	5	8
b) Hyvin koulutetut vanhemmat.....	1	2	3	4	5	8
c) Oma hyvä koulutus	1	2	3	4	5	8
d) Kunnianhimo	1	2	3	4	5	8
e) Kova työnteko.....	1	2	3	4	5	8
f) Oikeiden ihmisten tunteminen.....	1	2	3	4	5	8
g) Poliittiset suhteet.....	1	2	3	4	5	8
h) Lahjusten antaminen.....	1	2	3	4	5	8
i) Etninen tausta.....	1	2	3	4	5	8
j) Uskonto	1	2	3	4	5	8
k) Sukupuoli.....	1	2	3	4	5	8

8. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

Ympyröi yksi vaihtoehto jokaiselta riviltä.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
a) Nyky-Suomessa voi päästä korkeaan asemaan vain, mikäli on korruptoitunut	1	2	3	4	5	8
b) Suomessa vain parhaiden koulujen oppilaille on hyvät mahdollisuudet päästä yliopistoon	1	2	3	4	5	8
c) Suomessa vain rikkaille on varaa opiskella yliopistossa	1	2	3	4	5	8
d) Suomessa on kaikilla samat mahdollisuudet päästä opiskelemaan yliopistoon riippumatta sukupuolesta, etnisestä tai yhteiskunnallisesta taustasta	1	2	3	4	5	8

9. Mitä mieltä olet ansiotuloistasi? Ovatko ne pienemmät vai suuremmat kuin mitä sinun tulisi saada työstäsi? Jos et tällä hetkellä ole ansiotyössä, arvioi viimeisimmän työsi mukaan. Ympyröi vain yksi vaihtoehto.

Huomattavasti pienemmät	1
Pienemmät	2
Oikean suuruiset	3
Suuremmat	4
Huomattavasti suuremmat	5
En ole koskaan ollut työssä	6
En osaa sanoa	8

10. Kuinka paljon arvelet seuraavien ammattiryhmien ansaitsevan työstään bruttona kuukaudessa (euroa/kk)?

a) Terveyskeskuslääkäri	_____ euroa / kk
b) Suomalaisen suuryrityksen johtaja	_____ euroa / kk
c) Myymäläapulainen	_____ euroa / kk
d) Ammatillista koulutusta vaille oleva teollisuustyöläinen	_____ euroa / kk
e) Suomen hallituksen ministeri	_____ euroa / kk

11. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

Ympyröi yksi vaihtoehto jokaiselta riviltä.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
a) Tuloerot ovat Suomessa liian suuret	1	2	3	4	5	8
b) Hallituksen velvollisuus on vähentää pieni- ja suurituloisten välisiä tuleroja	1	2	3	4	5	8
c) Hallituksen tulisi turvata työttömille kohtuullinen elintaso	1	2	3	4	5	8
d) Hallituksen tulisi käyttää vähemmän rahaa köyhille annettaviin etuuksiin	1	2	3	4	5	8

12. Pitäisikö suurituloisten maksaa suurempi osuus, sama osuus vai pienempi osuus tuloistaan veroina kuin pienituloisten?

Paljon suurempi osuus kuin pienituloisten	1
Suurempi osuus	2
Samansuuruinen osuus	3
Pienempi osuus	4
Paljon pienempi osuus	5
En osaa sanoa	8

13. Yleisesti ottaen, millainen on mielestäsi suurituloisten verotuksen taso Suomessa nykyään? Suurituloisten verotustaso on...

Ympyröi vain yksi vaihtoehto.

- Selvästi liian korkea 1
 Liian korkea..... 2
 Sopiva 3
 Liian matala..... 4
 Selvästi liian matala 5
 En osaa sanoa 8

14. Kuinka paljon seuraavissa ammateissa toimiville tulisi maksaa riippumatta siitä, mitä he todellisuudessa saavat (euroa/kk)?

- a) Terveyskeskuslääkäri ..... euroa / kk
 b) Suomalaisen suuryrityksen johtaja ..... euroa / kk
 c) Myymäläapulainen ..... euroa / kk
 d) Ammatillista koulutusta vaiilla oleva
 teollisuustyöläinen..... euroa / kk
 e) Suomen hallituksen ministeri..... euroa / kk

15. Onko oikein vai väärin, että suurituloiset voivat ostaa paremman terveydenhoidon kuin pienituloiset? Ympyröi vain yksi vaihtoehto.

- Täysin oikein 1
 Melko oikein 2
 Ei oikein eikä väärin 3
 Melko väärin..... 4
 Täysin väärin..... 5
 En osaa sanoa 8

16. Onko oikein vai väärin, että suurituloiset voivat hankkia lapsilleen paremman koulutuksen kuin pienituloiset?

- Täysin oikein 1
 Melko oikein 2
 Ei oikein eikä väärin 3
 Melko väärin..... 4
 Täysin väärin..... 5
 En osaa sanoa 8

17. Kaikissa maissa on erimielisyyksiä tai jopa ristiriitoja eri sosiaaliryhmien välillä. Kuinka voimakkaita ristiriitoja Suomessa mielestäsi vallitsee...

Ympyröi yksi vaihtoehto jokaiselta riviltä.

	Erittäin voimakkaita	Voimakkaita	Ei kovin voimakkaita	Ei lainkaan ristiriitoja	En osaa sanoa
a) Köyhien ja rikkaiden välillä	1	2	3	4	8
b) Työväenluokan ja keskiluokan välillä	1	2	3	4	8
c) Johtajien ja työntekijöiden välillä	1	2	3	4	8
d) Hyväosaisten ja vähäosaisten välillä	1	2	3	4	8

18a. Yhteiskunnassamme on hyväosaisia ja huono-osaisia. Mihin sijoittaisit itsesi seuraavalla asteikolla?

Rastita yksi vaihtoehto väliltä 1-10.

- ☐ 10 Hyväosaisimmat (10)
☐ 9
☐ 8
☐ 7
☐ 6
☐ 5
☐ 4
☐ 3
☐ 2
☐ 1 Huono-osaisimmat (1)

18b. Mihin lapsuuden kotisi sijoittuu samalla asteikolla?

Rastita yksi vaihtoehto väliltä 1-10.

- ☐ 10 Hyväosaisimmat (10)
☐ 9
☐ 8
☐ 7
☐ 6
☐ 5
☐ 4
☐ 3
☐ 2
☐ 1 Huono-osaisimmat (1)

19. Vertaa nykyistä työtäsi työhön, jota isäsi teki ollessasi 15-vuotias. Onko oma ammattiasemasi mielestäsi...

Jos et ole työssä tällä hetkellä, vastaa viimeisimmän työsi mukaan. Ympyröi vain yksi vaihtoehto.

- Paljon korkeampi kuin isäsi ammattiasema oli 1
 Korkeampi 2
 Suunnilleen samalla tasolla 3
 Alempi 4
 Paljon alempi kuin isäsi ammattiasema oli 5
 En ole koskaan ollut työssä 6
 Ei tietoa isän työstä/isällä ei koskaan ollut työtä/en tuntenut isääni/isä tuolloin kuollut 7

20. Päätettäessä kuinka paljon ihmisten tulisi ansaita, kuinka tärkeitä seuraavien tekijöiden tulisi mielestäsi olla?

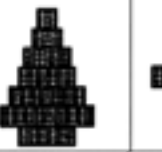
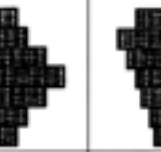

Ympyröi yksi vaihtoehto jokaiselta riviltä.

	Ratkaisevan tärkeää	Erittäin tärkeää	Melko tärkeää	Ei kovin tärkeää	Ei lainkaan tärkeää	En osaa sanoa
a) Työn vastuullisuus	1	2	3	4	5	6
b) Koulutuksen pituus	1	2	3	4	5	6
c) Paljonko rahaa tarvitaan perheen elättämiseen	1	2	3	4	5	6
d) Onko henkilöllä lapsia elätettävänä	1	2	3	4	5	6
e) Kuinka hyvin henkilö tekee työnsä	1	2	3	4	5	6
f) Kuinka ahkerasti henkilö tekee työnsä	1	2	3	4	5	6

21. Onko palkkasi oikeudenmukainen? Tässä ei tarkoiteta sitä, kuinka paljon haluaisit ansaita vaan kuinka oikeudenmukainen palkkasi on suhteessa osaamiseesi ja työn vaativuuteen. Jos et ole työssä tällä hetkellä, arvioi edellisen työsi mukaan.

- Paljon pienempi kuin oikeudenmukainen 1
 Vähän pienempi kuin oikeudenmukainen 2
 Jotseenkin oikeudenmukainen 3
 Vähän suurempi kuin oikeudenmukainen 4
 Paljon suurempi kuin oikeudenmukainen 5
 En ole ollut työssä 6
 En osaa sanoa 8

22. Seuraavat viisi kuviota kuvaavat erilaisia yhteiskuntia. Vastaa alla kysymyksiin 22a ja 22b.

				
Kuvio A	Kuvio B	Kuvio C	Kuvio D	Kuvio E
<i>Pieni eliitti huipulla, vähän ihmisiä keskellä ja suurin osa pohjalla.</i>	<i>Kuin pyramidi, pieni eliitti huipulla, enemmän keskellä ja eniten pohjalla.</i>	<i>Muutoin kuin pyramidi, paitsi että alin kerros on pienempi.</i>	<i>Useimmat sijoittuvat keskivaiheille.</i>	<i>Enemmistö ihmisistä lähellä huippua ja vain pieni vähemmistö pohjalla.</i>

	Kuvio A	Kuvio B	Kuvio C	Kuvio D	Kuvio E	En osaa sanoa
a) Mikä kuvio mielestäsi vastaa eniten nykyistä tilannetta Suomessa?	1	2	3	4	5	8
b) Millainen tilanne Suomessa pitäisi mielestäsi olla?	1	2	3	4	5	8

23. Kun olit 15-vuotias, missä isäsi työskenteli? Jos isäsi ei ollut ansiotyössä silloin, vastaa hänen viimeisimmän työnantajansa mukaan ennen kyseistä aikaa.

- Yksityisessä yrityksessä 1
- Julkisella sektorilla 2
- Omassa yrityksessä/yksityisenä ammatinharjoittajana 3
- Joku muu ..... 4 → Mikä muu? .....
- En osaa sanoa 8

24. Mikä oli isäsi pääasiallinen ammatti ollessasi 15-vuotias? Jos isäsi ei tuolloin ollut työssä, mikä oli hänen ammattinsa ennen tätä?

Kirjoita ammatti tarkasti, esim. ei asentaja, vaan elektroniikka-asentaja.
Käytä ammattinimikettä, ei tutkintonimikettä.

25. Oliko äitisi ansiotyössä kodin ulkopuolella ollessasi 15-vuotias? Jos äitisi ei tuolloin ollut ansiotyössä, oliko hän ollut ansiotyössä aiemmin? Ympyröi vain yksi vaihtoehto.

- Äitini oli ansiotyössä ollessani 15-vuotias 1
- Äitini ei ollut koskaan ansiotyössä kodin ulkopuolella 2
- Äitini lopetti työnteon ennen avio- tai avoliittoa 3
- Äitini lopetti työnteon avio- tai avoliiton solmimisen jälkeen mutta ennen ensimmäisen lapsen syntymää 4
- Äitini lopetti työnteon ensimmäisen lapsen syntymän jälkeen 5
- En osaa sanoa 8

26. Kun olit 15-vuotias, missä äitisi työskenteli? Jos äitisi ei ollut ansiotyössä silloin, vastaa hänen viimeisimmän työnantajansa mukaan ennen kyseistä aikaa.

Yksityisessä yrityksessä 1
 Julkisella sektorilla 2
 Omassa yrityksessä/yksityisenä
 ammatinharjoittajana 3
 Joku muu ..... 4 → Mikä muu? .....
 En osaa sanoa 8

27. Mikä oli äitisi pääasiallinen ammatti ollessasi 15-vuotias? Jos äitisi ei tuolloin ollut työssä, mikä oli hänen ammatinsa ennen tätä?

*Kirjoita ammatti tarkasti, esim. ei hoitaja, vaan leikkaussalihoitaja.
 Käytä ammatinimikettä, ei tutkintanimikettä.*

28. Kuinka paljon lapsuudenkodissasi oli kirjoja ollessasi 15-vuotias?

Ympyröi vain yksi vaihtoehto.

Ei yhtään 1
 1 – 2 2
 Noin 10 3
 Noin 20 4
 Noin 50 5
 Noin 100 6
 Noin 200 7
 Noin 500 8
 1000 tai enemmän 9

29. Kuinka paljon kirjoja on kotonasi nyt?

Ympyröi vain yksi vaihtoehto.

Ei yhtään 1
 1 – 2 2
 Noin 10 3
 Noin 20 4
 Noin 50 5
 Noin 100 6
 Noin 200 7
 Noin 500 8
 1000 tai enemmän 9

30. Kun lopetit opiskelusi, mikä seuraavista oli ensimmäinen työnantajasi?

- Yksityinen yritys 1
 Julkinen sektori 2
 Oma yritys/yksityinen
 ammatinharjoittaja 3
 Jokin muu ..... 4 ➡ Mikä muu? .....
 En ole koskaan ollut ansiotyössä 8

31. Mikä oli ammattisi tässä ensimmäisessä työpaikassasi?

*Kirjoita ammatti tarkasti, esim. ei asentaja, vaan elektroniikka-asentaja.
 Käytä ammattinimikettä, ei tutkintonimikettä.*

.....

32. Onko nykyinen työnantajasi valtio, kunta tai kuntayhtymä, julkinen yritys vai yksityinen? Jos et ole työssä tällä hetkellä, vastaa viimeisimmän työnantajasi mukaan.

- Valtio 1
 Kunta tai kuntayhtymä 2
 Julkinen yritys 3
 Yksityinen yritys, toisen palveluksessa 4
 Yrittäjä tai itsenäinen ammatinharjoittaja 5
 Muu työnantaja ..... 6 ➡ Mikä muu? .....
 En ole koskaan ollut ansiotyössä 0

33. Mikä on nykyinen tai viimeisin ammattisi?

*Kirjoita ammatti tarkasti, esim. ei asentaja, vaan elektroniikka-asentaja.
 Käytä ammattinimikettä, ei tutkintonimikettä.*

.....

34. Usein puhutaan yhteiskuntaluokista tai sosiaaliryhmistä. Mihin yhteiskuntaluokkaan tai -ryhmään katsot itse kuuluvasi?

Ympyröi vain yksi vaihtoehto.

- Alaluokkaan 1
 Työväenluokkaan 2
 Alempaan keskiluokkaan 3
 Keskiluokkaan 4
 Ylempään keskiluokkaan 5
 Yläluokkaan 6

35. Jos nykyinen asuntosi myytäisiin, kuinka paljon rahaa jäisi jäljelle, kun arvioidusta myyntitulosta vähennettäisiin jäljellä oleva asuntolaina?

Ympyröi vain yksi vaihtoehto.

Jäljelle jäisi vain velkaa.....	1
Minulla/meillä ei ole omistusasuntoa	2
1 – 30.000 euroa.....	3
30.000 – 45.000 euroa.....	4
45.000 – 60.000 euroa.....	5
60.000 – 70.000 euroa.....	6
70.000 – 85.000 euroa.....	7
85.000 – 100.000 euroa.....	8
100.000 – 120.000 euroa.....	9
120.000 – 150.000 euroa.....	10
150.000 – 200.000 euroa.....	11
Yli 200.000 euroa.....	12
En osaa sanoa.....	98

36. Jos sinä ja samassa taloudessa asuvat perheenjäsenesi muuttaisitte käteiseksi kaikki pankkitalletukset, sijoitustilit, rahasto-osuudet, pörssiosakkeet ja muut arvopaperit, kuinka paljon rahaa kertyisi?

Vastausta varten vähennä kertyneestä perheenjäsenten kaikki muut velat, paitsi asuntovelat.

Jäljelle jäisi vain velkaa.....	1
Ei mitään	2
1 – 500 euroa.....	3
500 – 1.500 euroa.....	4
1.500 – 3.000 euroa.....	5
3.000 – 5.000 euroa.....	6
5.000 – 10.000 euroa.....	7
10.000 – 15.000 euroa.....	8
15.000 – 25.000 euroa.....	9
25.000 – 40.000 euroa.....	10
40.000 – 60.000 euroa.....	11
Yli 60.000 euroa.....	12
En osaa sanoa.....	98

37. Kuinka hyvin seuraavat väitteet kuvaavat sinua, kun olit 15-vuotias (tai nuorempana, jos lopetit koulunkäynnin aiemmin)?

Ympyröi yksi vaihtoehto jokaiselta riviltä.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
a) Yritin parhaani mukaan mennä kouluun joka päivä, vaikka olin vähän kipeä tai minulla oli joku muu pätevä syy jäädä kotiin	1	2	3	4	8
b) Tein kunnolla myös minulle epämieluisat koulutehtävät	1	2	3	4	8
c) Pyrin tekemään kunnolla myös sellaiset koulutehtävät, joiden tuloksia on nähtävissä vasta pitkän ajan kuluttua	1	2	3	4	8

38. Kuinka suuri osa työajastasi kuluu ATK-tekniikkaan perustuvan laitteen kanssa?

Ympyröi vain yksi vaihtoehto.

- Vähemmän kuin 1/4 työajasta 1
 1/4 työajasta 2
 Puolet työajasta 3
 3/4 työajasta 4
 Suunnilleen koko työaika 5

39. Onko työsi sen kaltainen, että sinun tulee suunnitella työtäsi ja soveltaa siihen omia ideoitasi?

- Kyllä 1
 Ei 2

40. Kerro kunkin seuraavan kysymyksen kohdalla, oletko asemasi nojalla päättämässä seuraavista asioista ja tekemässä niistä koskevia aloitteita ja ehdotuksia?

Ympyröi yksi vaihtoehto jokaiselta riviltä.

	Päätän asian	Kuulun asian päättävään elimeen	Esitän asian hyväksymistä	Mielipidettäni kysytään	En osallistu päätöksentekoon
a) Työpaikan vakituisen henkilökunnan lisääminen tai supistaminen	1	2	3	4	5
b) Työpaikan päivittäisen työtahdin tai työmäärän muuttaminen	1	2	3	4	5
c) Työpaikan talousarviosta päättäminen	1	2	3	4	5
d) Uusien koneiden tai laitteiden hankinta	1	2	3	4	5
e) Työnjaosta/tehtävienjaosta päättäminen	1	2	3	4	5

LOPUKSI VIELÄ SINUA JA KOTITALOUTTASI KOSKEVIA KYSYMYKSIÄ

41. a) Mikä on koulutuksesi?

b) Jos olet tällä hetkellä avo- tai avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa, mikä on puolisisi koulutus?

Ympyröi vain yksi vaihtoehto kummaltakin numerosarakkeelta (a ja b).

	a) Itse	b) Puoliso
Vielä koulussa (peruskoulu, lukio, ammattikoulu tai -kurssi, opisto)	1	1
Kansakoulu	2	2
Peruskoulu	3	3
Ammattikoulu tai -kurssi	4	4
Lukio tai yliopilas	5	5
Opistotason ammatillinen koulutus	6	6
Ammattikorkeakoulu	7	7
Korkeakoulu, alemman asteen tutkinto	8	8
Korkeakoulu, ylemmän asteen tutkinto	9	9

42. Kuinka monta vuotta olet käynyt koulua tai opiskellut kaiken kaikkiaan (mukaan lukien mahdolliset yliopisto-opinnot ja pois lukien työharjoittelut)?

Vastaa, vaikka opiskelisit vielä ja rasita opiskelupaikkaa kuvaava vaihtoehto.

- vuotta
 ☐ Opiskelen vielä peruskoulussa, lukiossa tai alemman asteen ammatillistutkintoa.
 ☐ Opiskelen vielä ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa.

43. a) Mikä seuraavista vaihtoehtoista sopii sinun elämäntilanteeseesi?

b) Jos olet tällä hetkellä avo- tai avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa, mikä vaihtoehtoista sopii puolisisi elämäntilanteeseen?

	a) Itse	b) Puoliso
Kokopäivätyössä (yli 35 tuntia viikossa)	1	1
Puolipäivätyössä (15 - 34 tuntia viikossa)	2	2
Osa-aikatyössä (alle 15 tuntia viikossa)	3	3
Avustava perheenjäsen perheyrityksessä	4	4
Työtön/omautettu	5	5
Opiskelija tai koululainen	6	6
Eläkkeellä iän tai työvuosien perusteella	7	7
Eläkkeellä muusta syystä	8	8
Hoitaa kotitaloutta	9	9
Varusmies- tai siviilipalveluksessa	10	10
Vanhempainlomalla	11	11

44. Jos olet tällä hetkellä avo- tai avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa, mikä on puolisisi nykyinen tai viimeisin ammatti tai ammatti, jota puolisisi opiskelee parhaillaan?

Kirjoita ammatti tarkasti, esim. ei asentaja, vaan elektroniikka-asentaja.
Käytä ammattinimikettä, ei tutkintonimikettä.

45. a) Missä elinkeinossa tai millä toimialalla työskentelet tai viimeksi työskentelit?

- b) Jos olet tällä hetkellä avo- tai avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa, missä elinkeinossa tai millä toimialalla puolisisi työskentelee tai viimeksi työskenteli?

Ympyröi vain yksi vaihtoehto kummaltakin numerosarakkeelta (a ja b).

	a) Itse	b) Puoliso
Maa-, metsä-, riista- tai kalatalous	1	1
Mineraalien kaivu	2	2
Teollisuus	3	3
Sähkö-, kaasu- tai vesihuolto	4	4
Rakentaminen	5	5
Vähittäis- ja tukkukauppa tai korjaamotoiminta	6	6
Majoitus- tai ravitsemistoiminta	7	7
Kuljetus, varastointi tai tietoliikenne	8	8
Rahoitus- tai vakuustointi	9	9
Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut tai liike-elämän ja yritysten palvelut	10	10
Julkinen hallinto, maanpuolustus tai pakollinen sosiaalivakuutus	11	11
Koulutus	12	12
Terveystieteiden- tai sosiaalipalvelut	13	13
Muut yhteiskunnalliset tai henkilökohtaiset palvelut	14	14
Yksityiset kotitaloudet	15	15
Kansainväliset järjestöt tai ulkomaiset edustustot	16	16
Joku muu	17	17

KYSYMYS 46 KOSKEE VAIN TYÖSSÄ OLEVIA, MUUT SIIRTYVÄT KYSYMYKSEEN 47.

46. Mikä on säännöllinen viikoittainen työaikasi keskimäärin? _____ tuntia

VASTAA KYSYMYKSEEN 47 VAIN SILLOIN, JOS SINULLA ON PUOLISO, JOKA ON ANSIOTYÖSSÄ. MUUTEN SIIRRY KYSYMYKSEEN 46a.

47. Mikä on puolisisi säännöllinen viikoittainen työaika keskimäärin? _____ tuntia

JOS ET OLE KOSKAAN OLLUT TYÖELÄMÄSSÄ, SIIRRY KYSYMYKSEEN 49a.

48a. Mikä on ammattiasemasasi tai viimeisin ammattiasema, jos et ole työssä?

- Palkansaaja..... 1 ➔ **SIIRRY KYSYMYKSEEN 49a.**
 Maatalousyrittäjä..... 2
 Muu yrittäjä..... 3

48b. Kuinka monta vakituksessa työsuhteessa olevaa työntekijää yrityksessäsi on?

_____ työntekijää

VASTAA VAIN SILLOIN, JOS SINULLA ON PUOLISO, MUUTEN SIIRRY KYSYMYKSEEN 50.

49a. Mikä on puolisosasi ammattiasema? (Tai viimeisin ammattiasema, jos puolisosasi ei ole työssä.)

- Palkansaaja..... 1 ➔ **SIIRRY KYSYMYKSEEN 50.**
 Maatalousyrittäjä..... 2
 Muu yrittäjä..... 3

49b. Kuinka monta vakituksessa työsuhteessa olevaa työntekijää puolisosasi yrityksessä on?

_____ työntekijää

50. Mikä oli pääasiallisen huoltajasi ammattiasema ollessasi 15-vuotias?

Mikäli sinulla oli useampi pääasiallinen huoltaja, valitse yksi heistä.
 Ympyröi vain yksi vaihtoehto.

- Maanviljelijä..... 1
 Pienyrittäjä tai itsenäinen ammatinharjoittaja (jolla korkeintaan yksi työntekijä)..... 2
 Yrittäjä..... 3
 Ylempi toimihenkilö..... 4
 Alempi toimihenkilö..... 5
 Työntekijä..... 6
 Omaa kotitaloutta hoitava..... 7
 Opiskelija..... 8
 Työtön..... 9
 Eläkeläinen..... 10
 En osaa sanoa..... 11

51. Onko sinulla nykyisessä työssäsi alaisia tai työntekijöitä, siis sellaisia, jotka ovat vastuussa työstään suoraan sinulle? Jos et ole työssä, vastaa viimeisimmän työsi mukaan.

Kyllä	1	
Ei	2	→ SIIRRY KYSYMYKSEEN 53.
En ole koskaan ollut työssä	3	→ SIIRRY KYSYMYKSEEN 53.
En osaa sanoa	8	→ SIIRRY KYSYMYKSEEN 53.

52. Oletko työssäsi suoraan vastuussa jostain seuraavista seikoista?

Ympyröi yksi vaihtoehto jokaiselta riviltä.

	kyllä	ei
a) Työtehtävien määrääminen alaisillesi	1	2
b) Alaistesi työmenetelmistä, työvälineistä tai työmateriaaleista päättäminen	1	2
c) Alaistesi työvauhdista, työajan pituudesta tai tehtävän työn määrästä päättäminen	1	2

53. Jos olet tällä hetkellä avo- tai avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa, onko puolisoasi työnantaja valtio, kunta, valtionyritys vai yksityinen?

Jos puolisoasi ei ole tällä hetkellä työssä, vastaa viimeisimmän työsuhteen mukaan.

Ympyröi vain yksi vaihtoehto.

Valtio	1
Kunta tai kuntayhtymä	2
Julkinen yritys	3
Yksityinen (tai oma) yritys	4
Muu työnantaja	5
En ole koskaan ollut työssä	6
En osaa sanoa	8

54. Oletko jonkin ammattiliiton jäsen?

Olen tällä hetkellä jäsen	1
Olen ollut jäsen, en ole enää	2
En ole koskaan ollut jäsen	3

55. Kuinka kiinnostunut olet politiikasta?

Erittäin kiinnostunut	1
Melko kiinnostunut	2
En kovin kiinnostunut	3
En lainkaan kiinnostunut	4
En osaa sanoa	8

56. Kävitkö äänestämässä viimeksi toimitetuissa eduskuntavaaleissa vuonna 2007?

Kyllä	1
En	2
Minulla ei ollut äänioikeutta	3

57. Jos eduskuntavaalit järjestettäisiin nyt, minkä puolueen tai muun ryhmittymän ehdokasta äänestäisit?

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (SDP)	1
Suomen Keskusta (Kesk)	2
Kansallinen Kokoomus (Kok)	3
Vasemmistoliitto (Vas)	4
Ruotsalainen kansanpuolue (RKP)	5
Vihreä liitto (Vihr)	6
Suomen Kristillisdemokraatit (KD)	7
Perussuomalaiset (PS)	8
Jokin muu puolue tai ryhmittymä	9
En äänestäisi	10
En osaa sanoa	11
En halua sanoa	12

58. Kuulutko johonkin kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön?

Evankelis-luterilaiseen kirkkoon	1
Ortodoksiseen kirkkoon	2
Muuhun kristilliseen kirkkoon tai yhteisöön	3
Muuhun uskonnolliseen yhteisöön	4
En kuulu kirkkoon tai muuhun uskonnolliseen yhteisöön	5

59. Kuinka usein osallistut jumalanpalveluksiin, kirkollisiin toimituksiin tai hengellisiin tilaisuuksiin?

En koskaan	1
Harvemmin kuin kerran vuodessa	2
Kerran tai kaksi vuodessa	3
Useita kertoja vuodessa	4
Noin kerran kuukaudessa	5
2-3 kertaa kuukaudessa	6
Melkein joka viikko	7
Joka viikko	8
Useita kertoja viikossa	9
En osaa sanoa / en muista	10

60. Yhteiskunnassamme on erilaisia luokkia. Toiset yhteiskuntaluokat ovat ylempiä ja toiset alempia. Mihin sijoittaisit itsesi seuraavalla yhteiskunnallista asemaa kuvaavalla asteikolla, jossa 10 kuvaa sijoittumista ylämpään ja 1 sijoittumista alimpaan luokkaan? Ympyröi ainoastaan yksi numero.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Alin luokka
Ylin luokka

61. Kuinka suuret ovat keskimäärin kotitaloutesi yhteenlasketut kuukausitulot veroja vähentämättä (=bruttotulot) mukaan laskien veronalaiset sosiaalityöt?

_____ euroa kuukaudessa

62. Kuinka suuret ovat keskimääräiset omat kuukausitulosi veroja vähentämättä (=bruttotulot)?

_____ euroa kuukaudessa

63. Asutko...

- Suuren tai suurehkon kaupungin keskustassa 1
- Suuren tai suurehkon kaupungin
esikaupunkialueella tai lähiössä 2
- Muussa kaupungissa 3
- Maaseutupaikkakunnan kylässä tai taajamassa 4
- Maaseudun haja-asutusalueella 5

Onko sinulla mielessäsi vielä jotakin, jonka haluaisit tuoda tässä yhteydessä esille?

Kiitos vastauksistasi!

Kirjallisuus

Blom, Raimo & Harri Melin (2002): Luokat ja työmarkkinat 2000-luvun alussa. Teoksessa Piirainen ja Saari (toim.) Yhteiskunnalliset jaot. Gaudeamus, Helsinki, 43–59.

Grönlund, Kimmo, Paloheimo, Heikki, Sundberg, Jan, Sänkiäho, Risto & Wass, Hanna. 2005. Kiinnittyminen politiikkaan. Teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.) Vaalit ja demokratia Suomessa, 88–118. Helsinki: WSOY.

Judt, Tony (2011). Huonosti käy maan. Helsinki: Like.

Kivinen, Osmo & Rinne, Risto (1995). Koulutuksen periytyvyys. Nuorten koulutus ja tasa-arvo Suomessa. Koulutus 1995:4. Helsinki: Tilastokeskus.

Kivinen, Osmo, et al. (2001). Expanding Education and Improving Odds? Participation in Higher Education in Finland in the 1980s and 1990s. *Acta Sociologica* 44:2, 171–181.

Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna (2005). Nuorten äänestysaktiivisuus vuoden 2004 kunnallisvaaleissa Helsingissä. Nuorisosiain neuvottelukunta. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisosiain_neuvottelukunta/julkaisut/luokitukset/Kuntavaalit2004.pdf, 23.3.2009.

Naumanen, Päivi & Silvennoinen, Heikki (2010). Koulutus, yhteiskuntaluokat ja eriarvoisuus. Teoksessa Erola, Jani (toim.) Luokaton Suomi. Helsinki: Gaudeamus.

Pietikäinen, Petteri (toim.) (2011). Työstä, jouta ja jaksa. Työn ja hyvinvoinnin tulevaisuus. Helsinki: Gaudeamus.

Platt, Lucinda (2011). *Understanding Inequalities. Stratification & Difference*. Cambridge, Polity.

Rahkonen, Juho (2011). Perussuomalaisten ruumiinavaus. Onko työväen protestipuolueen kannatus saavuttanut vielä ylärajaansa? *Yhteiskuntapolitiikka* 76:4, 425–435.

Sanaksenaho, Sanna (2006). Eriarvoisuus ja luottamus 2000-luvun taitteen Suomessa: bourdieulainen näkökulma. Jyväskylä: SoFi.

Wass, Hanna & Wilhelmsson, Niklas (2009). Äänestysaktiivisuus Suomessa. Raportti vaaliosallistumisen tutkimuksesta, äänestysaktiivisuuden trendeistä ja osallistumistutkimuksen kehittämistarpeista. Teoksessa Kankainen, Tomi & Pessala, Heli & Siisiäinen, Martti & Stranius, Leo & Wass, Hanna & Wilhelmsson, Niklas. Oikeusministeriö.

Wilkinson, Richard & Pickett, Kate (2011). Tasa-arvo ja hyvinvointi. Miksi tasa-arvo on hyväksi kaikille? Juva: HS-kirjat.

Tutkimusaineisto

ISSP 2009: eriarvoisuus IV: Suomen aineisto [elektroninen aineisto]. FSD2514, versio 4.0 (2010-06-24). Tampere: Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos & Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto & Helsinki: Tilastokeskus [tuottajat], 2010. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2010.

Jakaantunut Suomi esittelee yhteiskunnallista eriarvoisuutta mittaavan vuoden 2009 International Social Survey Programme (ISSP) -kyselyn keskeisiä tuloksia. Tutkimuksen empiirinen aineisto on koottu Suomessa syksyllä 2009. Raportin ovat laatineet professorit Harri Melin ja Raimo Blom (Tampereen yliopisto) ja tutkijatohtori Tomi Kankainen (Jyväskylän yliopisto). Julkaisu käsittelee eriarvoisuutta, taloudellisia ja sosiaalisia eroja sekä käsityksiä suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsevasta eriarvoisuudesta ja sen syistä. Se tarjoaa myös tietoa suomalaisten kotitalouksien tuloeroista vastaajien ilmoittamien tulotietojen perusteella.

ISSP-sarjan 35 maata käsittävä kansainvälinen aineisto on ollut tutkijoiden käytössä vuoden 2011 lopusta lähtien. Se tarjoaa suomalaisille tutkijoille erinomaisen mahdollisuuden laajoihin vertaileviin tutkimuksiin.

YHTEISKUNTATIEETEELLINEN
TIEOARKISTO

Käyntiosoite: Åkerlundinkatu 5 B, 4. krs Tampere
Postiosoite: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto
33014 Tampereen yliopisto

Puhelin: (040) 190 1432

Faksi: (03) 343 9088

Sähköposti: fsd@uta.fi

Internet: www.fsd.uta.fi

